
BOSNA I HERCEGOVINA

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice

*Agencija za ravnopravnost spolova
Bosne i Hercegovine*

BOSNIA AND HERZEGOVINA

Ministry for Human Rights and Refugees

*Gender Equality Agency of
Bosnia and Herzegovina*

- PRIJEDLOG-

Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine za period 2013.-2017. godina

mart 2012. godine

SADRŽAJ

UVOD	3
STRATEŠKI CILJEVI I PRIORITETI	6
I. STRATEŠKI CILJ 1: Izrada, sprovođenje i praćenje programa mjera za unaprjeđenje ravnopravnosti spolova u institucijama vlasti, po prioritetnim oblastima	6
I.1. Sprječavanje i suzbijanje nasilja po osnovu spola, uključujući nasilje u porodici kao i trgovine osobama	9
I.2. Javni život i donošenje odluka	12
I.3. Rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima	14
I.4. Obrazovanje, nauka, kultura i sport	17
I.5. Zdravlje, prevencija i zaštita	19
I.6. Socijalna zaštita	21
II. STRATEŠKI CILJ 2: Izgradnja i jačanje sistema, mehanizama i instrumenata za postizanje ravnopravnosti spolova	24
II.1. Koordinacija provedbe i nadzor nad provođenjem Gender akcionog plana BiH .	25
II.2. Praćenje i unaprjeđenje primjene međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova	28
II.3. Jačanje i saradnja institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova	30
II.4. Podizanje svijesti o ravnopravnosti spolova u svim segmentima društva	32
II.5. Podrška programima i projektima institucionalnih i vaninstitucionalnih partnera .	35
II.6. Praćenje i ocjena napretka u postizanju ravnopravnosti spolova	36
III. STRATEŠKI CILJ 3: Uspostavljanje i jačanje saradnje i partnerstva	38
III.1. Saradnja na regionalnom i međunarodnom nivou	38
III.2. Saradnja sa organizacijama civilnog društva, socijalnim partnerima, akademskom zajednicom	39
Nosioći odgovornosti: Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine, Gender centar Republike Srpske, organizacije civilnog društva, socijalni partneri, akademska zajednica.	40
OBRAZLOŽENJE	41

UVOD

Na 5.sjednici Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, održanoj 18.04.2012. godine, razmotren je i usvojen **Izveštaj o realizaciji Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine (GAP BiH) u periodu 2006-2011. godine**. Brojne aktivnosti GAP-a BiH implementirane su u skladu sa predviđenim rokovima, a tome je uveliko doprinijela i uspostava Finansijskog mehanizma za implementaciju Gender akcionog plana BiH (FIGAP program 2009-2014. godine), koji podržava grupa međunarodnih donatora u BiH. Vijeće ministara je uz Izveštaj, usvojilo i Prijedlog strukture Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine za razdoblje 2013-2017. godine i zadužilo Agenciju za ravnopravnost spolova BiH, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, da koordinira njegovu izradu.

Obaveza Bosne i Hercegovine da izradi periodični Gender akcioni plan proizlazi iz međunarodnih i domaćih dokumenata kao što su:

CEDAW – UN Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1979) u članovima 2, 3 i 4 utvrđuje obaveze država potpisnica u cilju eliminisanja diskriminacije, razvoja i napretka žena, te ubrzavanja jednakosti među ženama i muškarcima. Te obaveze, između ostalog, uključuju slijedeće:

- *Države potpisnice bi trebale poduzeti u svim oblastima, naročito u političkim, socijalnim, ekonomskim i kulturnim oblastima, sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, kako bi osigurale puni razvoj i napredak žena, garantirajući im uživanje ljudskih prava i fundamentalnih sloboda zasnovano na jednakosti sa muškarcima.*
- *U cilju ubrzavanja jednakosti među ženama i muškarcima, usvajanje privremenih mjera od strane država potpisnica koje su imale za cilj ubrzavanje de facto jednakosti među ženama i muškarcima ne treba se smatrati diskriminacijom kao što je definisano u sadašnjoj Konvenciji, ali ne treba ni na koji način zahtijevati, kao posljedicu, održavanje nejednakih ili odvojenih standarda; ove mjere trebaju biti ukinute kada se postignu ciljevi jednakih mogućnosti i tretmana.*

Nakon razmatranja Inicijalnog, drugog i trećeg izvještaja Bosne i Hercegovine po CEDAW Konvenciji, 2006.godine, Komitet za eliminaciju diskriminacije žena (UN CEDAW Komitet) je dostavio Zaključne komentare i Preporuke CEDAW/C/BiH/CO/3 za Bosnu i Hercegovinu.

Pekinška deklaracija i platforma za akciju (1995) u poglavlju IV - „Strateški ciljevi i akcije“ predlaže da se u „...svakoj od kritičnih oblasti koje izazivaju zabrinutost, dijagnostikuje problem i predlože strateški ciljevi sa konkretnim akcijama koje trebaju preduzeti različiti akteri da bi se unaprijedio položaj svih žena, a posebnu pažnju treba obratiti grupama koje su najugroženije.

Platforma za akciju konstatuje da se žene suočavaju sa preprekama ka potpunoj jednakosti i napretku zbog faktora kao što su rasa, životna dob, jezik, nacionalnost, kultura, vjeroispovijest ili invalidnost, zbog toga što pripadaju urođeničkim narodima ili zbog nekog drugog statusa. Mnoge žene nailaze na specifične prepreke koje su u vezi sa njihovim porodičnim statusom, posebno ako su jedini roditelji svojoj djeci; kao i u vezi sa njihovim društveno-ekonomskim statusom, uključujući tu i životne uslove u ruralnim izolovanim ili siromašnim oblastima. Postoje i dodatne prepreke za žene izbjeglice, druge raseljene žene, uključujući i unutrašnje raseljene žene imigrante ili migrante, čak i neke žene koje migriraju zbog zaposlenja. Mnoge žene su također posebno ugrožene ekološkim katastrofama, teškim i zaraznim bolestima i različitim oblicima nasilja nad ženama.

Preporuka CM/Rec (2007)17 Komiteta ministara Vijeća Evrope „Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova“ naglašava da je ravnopravnost spolova briga i odgovornost društva u cjelini. U poglavlju ove Preporuke, koje se odnosi na strategije, mehanizme i sredstva za ostvarivanje ravnopravnost spolova, obaveza država-članica je, između ostalog:

- *Usvajanje i sprovođenje efikasnog periodičnog državnog akcionog plana za ravnopravnost spolova, kao i pokazatelja putem kojih bi se vršilo mjerenje ishoda i postignutog napretka tokom spomenutog sprovođenja, pružala podrška sistematičnom i redovnom izvještavanju i, ukoliko je to neophodno, vršila revizija akcija i strategije kako bi se ciljevi u sklopu spomenutih akcionih planova što bolje ostvarili.*

Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst („Službeni glasnik BiH“ broj:32/10), u članu 26. tačka c) definiše obaveze Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine da u okviru svojih nadležnosti „inicira i koordinira izradu Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine, u saradnji sa entitetskim gender centrima, a koji usvaja Vijeće ministara Bosne i Hercegovine“, a u tački d) da „prati primjenu i vrši koordinaciju aktivnosti sa svim relevantnim subjektima u procesu implementacije Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine iz člana 24. stav (2) ovog Zakona;“

Struktura GAP BiH za period 2013-2017. godine

Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine za period 2013-2017. godine je strateški dokumenat koji sadrži strateške ciljeve, programe i mjere za ostvarivanje ravnopravnosti spolova u svim oblastima društvenog života i rada, u javnoj i privatnoj sferi. On daje smjernice za izradu godišnjih operativnih planova na entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou. GAP BiH prati prioritete svih nivoa organizacije vlasti u Bosni i Hercegovini, oslanjajući se na Gender akcioni plan BiH 2006.-2011. godine, državnu i entitetske strategije razvoja, Strategiju za ravnopravnost muškaraca i žena Evropske Unije i druge relevantne strateške dokumente Vijeća Evrope, Evropske unije i Ujedinjenih nacija.

Ovaj strateški dokument i dalje sadrži sve oblasti društvenog života, ali su utvrđene prioritete i transferzalne („cross-cutting“) oblasti, kao i oblasti koje se odnose na jačanje sistema, mehanizama i instrumenata za postizanje ravnopravnosti spolova, te jačanje saradnje i partnerstva. Na taj način jasnije su definisane obaveze institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova, te obaveze i odgovornosti resornih ministarstva u svakoj prioritetoj oblasti. Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine, za period 2013.-2017. godine, sadrži tri strateška cilja u okviru kojih su definisane prioritete oblasti djelatnosti, odnosno programi i mjere koji su potrebni za ostvarivanje tog cilja.

STRATEŠKI CILJ 1: Izrada, sprovođenje i praćenje programa mjera za unaprjeđenje ravnopravnosti spolova u institucijama vlasti, po prioritetskim oblastima

Prioritetne oblasti:

- I.1. Sprječavanje i suzbijanje nasilja po osnovu spola, uključujući nasilje u porodici kao i trgovine osobama
- I.2. Javni život i donošenje odluka
- I.3. Rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima
- I.4. Obrazovanje, nauka, kultura i sport
- I.5. Zdravlje, prevencija i zaštita
- I.6. Socijalna zaštita

STRATEŠKI CILJ 2: Izgradnja i jačanje sistema, mehanizama i instrumenata za postizanje ravnopravnosti spolova

Prioritetne oblasti:

- II.1. Koordinacija provedbe i nadzor nad provođenjem Gender akcionog plana BiH
- II.2. Praćenje i unaprjeđenje primjene međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova
- II.3. Jačanje i saradnja institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova
- II.4. Podizanje svijesti o ravnopravnosti spolova u svim segmentima društva
- II.5. Podrška programima i projektima institucionalnih i vaninstitucionalnih partnera
- II.6. Praćenje i ocjena napretka u postizanju ravnopravnosti spolova

STRATEŠKI CILJ 3: Uspostavljanje i jačanje saradnje i partnerstva

Prioritetne oblasti:

- III.1. Saradnja na regionalnom i međunarodnom nivou
- III.2. Saradnja sa organizacijama civilnog društva, socijalnim partnerima, akademskom zajednicom

Svaka oblast u svakom strateškom cilju sadržavat će:

- Kratku analizu stanja, uključujući i važeće domaće i međunarodne propise i dokumente;
- Programe mjera u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH;
- Nadležne nosioce odgovornosti i rokove. Primarni nosioci odgovornosti u strateškim ciljevima 2 i 3 su institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova, a u strateškom cilju 1, primarni nosioci odgovornosti su nadležna tijela državne uprave u skladu sa zakonski propisanim djelokrugom rada;
- Obavezu izvještavanja.

Za postizanje sva tri strateška cilja od jednakog značaja su i **transferzalne oblasti**, koje predstavljaju integralni dio svih navedenih prioriternih oblasti. Međutim, planiranju i provođenju aktivnosti i mjere djelovanja u ovim oblastima također će se pristupati strateški, sistemski i multisektorski.

Transferzalne oblasti su:

- Mediji
- Unapređenje položaja višestruko marginalizovanih grupa žena i muškaraca.
- Uloga muškaraca
- Usklađivanje, privatnog i profesionalnog života

STRATEŠKI CILJEVI I PRIORITETI

I. STRATEŠKI CILJ 1: Izrada, sprovođenje i praćenje programa mjera za unaprjeđenje ravnopravnosti spolova u institucijama vlasti, po prioritetnim oblastima

Uvod

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH je utvrdio obaveze svih institucija vlasti da poduzmu odgovarajuće i potrebne mjere radi provođenja odredbi propisanih ovim Zakonom i Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine.

Da bi preuzete obaveze bile ispunjene, institucije vlasti moraju uspostaviti i sprovoditi aktivne javne politike i strateške mjere za postizanje ravnopravnosti spolova. Integracija standarda ravnopravnosti spolova u sve oblasti društvenog života (gender „mainstreaming“) nije samo obaveza institucija za ravnopravnost spolova, već svih nadležnih institucija koje su dužne uvoditi i primjenjivati ove standarde u svom djelokrugu rada.

U Strateškom cilju 1. definirane su obaveze nadležni institucija vlasti u prioritetnim oblastima Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH i međunarodnih standarda za ravnopravnost spolova. U njima su navedene mjere koje su nadležne vlasti dužne da poduzmu u periodu provedbe Gender akcionog plana BiH. Rokovi kao i nosioci aktivnosti će biti utvrđeni godišnjim operativnim planovima koji će biti definirani u skladu sa nadležnostima institucija koji su ustanovljeni odgovarajućim zakonskim okvirom.

Agencija za ravnopravnost spolova BiH, Gender centar FBiH i Gender centar RS će nastaviti da pružaju stručnu podršku u provođenju aktivnosti od strane nadležnih institucija vlasti. Aktivnosti Agencija za ravnopravnost spolova BiH, Gender centar FBiH i Gender centar RS će biti dodatno definirani u Strateškom cilju 2.

Stateški cilj 1 uključuje mjere i aktivnosti u sedam prioritetnih oblasti:

1. Sprečavanje i suzbijanje nasilja na osnovu spola, uključujući nasilje u porodici kao i trgovinu osobama;
2. Javni život i donošenje odluka;
3. Rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima;
4. Obrazovanje, nauka, kultura i sport;
5. Zdravlje;
6. Socijalna zaštita;
7. Održivi okoliš i informaciono-komunikacione tehnologije (IKT).

Mjere u navedenim oblastima definišu se prema sljedećoj strukturi:

- Uvođenje i primjena međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova, kao obaveza koje direktno ili indirektno regulišu pitanja ravnopravnosti spolova
- Provođenje analiza sa aspekta ravnopravnosti spolova (gender analiza) zakona, strategija, akcionih planova, programa i drugih akata
- Vođenje statističke evidencije, analiza i redovno objavljivanje podatka, razvrstanih po spolu
- Izrada i provođenje mjera za unaprjeđenje ravnopravnosti spolova u institucijama u skladu sa obavezama iz Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH
- Provođenje obuka o ravnopravnosti spolova
- Provođenje promotivnih aktivnosti, informacionih kampanja i kampanja za podizanje svijesti javnosti o ravnopravnosti spolova
- Redovno praćenje i izvještavanje o napretku institucija u primjeni međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova

Principi za definisanje mjera i aktivnosti institucija:

- **Princip korištenja međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova**
Prilikom kreiranja i provođenja aktivnosti institucije koriste međunarodne standarde u oblasti ravnopravnosti spolova, a posebno standarde koji proizlaze iz dokumenata Ujedinjenih naroda, Vijeća Evrope i Evropske unije. U svakoj oblasti GAP BiH su nabrojani osnovni dokumenti iz kojih proizlaze međunarodni standardi.
- **Princip usklađivanja propisa sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH**
U skladu sa članom 24 (stav 3) Zakona ravnopravnosti spolova u BiH, svi zakoni, podzakonski akti, strategije i akcioni planovi se moraju usklađivati sa odredbama ovog Zakona i sa međunarodnim standardima u oblasti ravnopravnosti. Usvojeni međunarodni dokumenti zahtijevaju uvođenje odredbi za postizanje ravnopravnosti spolova i zabranu diskriminacije na osnovu spola u pravni sistem, a ne samo u zakone koji direktno regulišu pitanja ravnopravnosti spolova i diskriminacije.
- **Princip otklanjanja diskriminacije na osnovu spola**
Aktivnosti institucija će se usmjeriti na otklanjanje uzroka koji dovode do diskriminacije na osnovu spola, koja nastaje zbog bioloških razlika između osoba ženskog i muškog spola, ali i onih sociološki i kulturološki uvjetovanih razlika između osoba muškog i ženskog spola.
- **Princip ravnopravnosti spolova**
U skladu sa potrebama, aktivnosti GAP BiH bi trebale biti usmjerene na postizanje ravnopravnosti spolova sa ciljem da se osigura da osobe muškog i ženskog spola imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, jednaku korist od ostvarenih rezultata, te da su jednako prisutne u svim područjima javnog i privatnog života. Aktivnosti GAP BiH će biti usmjerene na osnaživanje žena u onim oblastima u kojima su žene posebno isključena grupa, putem uvođenja posebnih mjera predviđenih Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH.
- **Princip saradnje sa institucijama za ravnopravnost spolova**
Prilikom kreiranja i provođenja aktivnosti iz GAP BiH bilo bi neophodno da institucije ostvare kontinuiranu saradnju sa institucijama za ravnopravnost spolova (Agencijom za ravnopravnost spolova BiH, Gender Centrom Vlade Federacije BiH i Gender centrom Vlade Republike Srpske) kako bi se međusobni kapaciteti koristili za postizanje efikasnih, efektivnih i održivih rezultata.
- **Princip analize utjecaja budžeta na različite potrebe žena i muškaraca (rodno odgovorno budžetiranje)**
Prilikom planiranja aktivnosti i izrade analiza stanja u pojedinačnim oblastima neophodno je da svaki budžetski korisnik izvrši analizu kako bi se ocijenio utjecaj postojećih budžetskih sredstava na zadovoljavanje različitih potreba žena i muškarca. Ova analiza bi trebala poslužiti kao osnov za planiranje aktivnosti po oblastima Gender akcionog plana BiH.
- **Princip saradnje sa nevladinim organizacijama,**
U planiranju i provođenju aktivnosti nadležne institucije bi po potrebi trebale ostvariti saradnju sa nevladinim organizacijama u onim oblastima u kojima su nevladine organizacije izgradile kapacitete za rad na pitanjima ravnopravnosti spolova. Nevladine organizacije koje rade sa krajnjim korisnicima imaju informacije o potrebama tih grupa i mogu da doprinesu efikasnijoj provedbi aktivnosti GAP BiH
- **Princip unaprjeđenja održivosti aktivnosti**
Prilikom kreiranja i provedbe aktivnosti GAP BiH od strane institucija, svi nosioci odgovornosti su dužni poduzeti odgovarajuće mjere definisane članom 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH. Ovo uključuje:

- donošenje programa mjera radi postizanja ravnopravnosti spolova u svim oblastima i na svim nivoima vlasti,
- donošenje novih ili izmjenu i dopunu postojećih zakona i drugih propisa radi usklađivanja sa odredbama ovog Zakona i međunarodnim standardima za ravnopravnost spolova,
- provođenje aktivnosti i mjera Gender akcionog plana BiH kroz redovne programe rada uz osiguranje budžetskih sredstava,
- osiguranje prikupljanja, vođenja, analize i prikazivanja statističkih podataka razvrstanih po spolu.

Svi nosioci aktivnosti su dužni da prilikom izrade prijedloga aktivnosti za provedbu GAP BIH analiziraju stanje spolova u određenoj oblasti te da predlažu mjere za otklanjanje uočene neravnopravnosti spolova u toj oblasti.

- **Princip uključivanja transverzalnih oblasti**

Prilikom planiranja aktivnosti u institucijama, neophodno je uključivati oblasti koje su transverzalne, odnosno koje se prožimaju kao integralni dio svake prioritete oblasti.

Transferzalne oblasti su:

- Mediji

Stereotipi i predrasude su osnovni uzrok neravnopravnost spolova i diskriminacije na osnovu spola, te bi sve aktivnosti trebale da budu usmjerene na promjenu svijesti o ravnopravnosti spolova kod šire i stručne javnosti. Obzirom da mediji imaju veliki uticaj na društvene promjene, medijska promocija ravnopravnosti spolova, kao načela ljudskih prava, može ubrzati strukturalne promjene ka ravnopravnosti spolova

- Unapređenje položaja višestruko marginalizovanih grupa žena i muškaraca

Otežavajuća okolnost za ostvarivanje prava je diskriminacija i isključenost po više različitih osnova kao što su spol i dob, spol i pripadnost nacionalnoj manjini, spol i imovno stanje, spol i invaliditet. Prilikom planiranja aktivnosti potrebno je obratiti posebnu pažnju na specifične potrebe višestruko isključenih grupa, odnosno osoba koje su izložene višestrukoj diskriminaciji, uključujući rodne aspekte i probleme.

- Uloga muškaraca

Neravnopravnost spolova i diskriminacija na osnovu spola su pitanja koja utiču na ostvarivanje prava i žena i muškaraca. Radi efikasnog rada na otklanjanju neravnopravnosti spolova i diskriminacije na osnovu spola, neophodno je poticati veće uključivanje muškaraca kao prirodnih partnera. Uključivanje muškaraca i dječaka u sve segmente ravnopravnosti spolova dovodi do smanjenja nasilja u kojima su počinitelji muškarci, vodi ka unapređenju partnerskih i porodičnih veza, jača inicijative ženskog pokreta, utiče na poboljšanje zdravlja i žena i muškaraca, dječaka i djevojčica, te dovodi do ubrzanja i efikasnosti svih drugih intervencija na polju ravnopravnosti spolova.

- Usklađivanje privatnog i profesionalnog života.

Rodni stereotipi i podjela na rodne uloge utiču na društvene modele koji ženu često drže odgovornom za porodični i privatni život (za neplaćeni rad), a muškarca za javnu sferu i poslovni život (za plaćeni rad). Ovo rezultira nejednakom podjelom domaćih i porodičnih obaveza, što je jedan od glavnih razloga za diskriminaciju žena na tržištu rada, ograničavajući njihovo političko i društveno učešće. Zbog toga je potrebno podsticati mjere za usklađivanje privatnog i profesionalnog života kao što je, između ostalog, razvoj poslovne prakse koja uvažava porodični život i jednako je dostupna ženama i muškarcima.

- Princip Koordinacije, saradnje i poštovanja ustavom ustanovljene podjele nadležnosti
Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Gender centar Republike Srpske i Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine će u postupku izrade i sprovođenja Gender akcionog plana poštovati princip koordinacije, saradnje i poštovanja ustavima ustanovljene podjele nadležnosti. Pri tom, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine koordinira procesom izrade i sprovođenja ovog plana na način da u tom procesu ostvaruje blisku saradnju sa Gender centrom Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine, koji preuzimaju koordinaciju i saradnju sa institucionalnim i vaninstitucionalnim partnerima na nivou entiteta i lokalnih zajednica u oblastima koje su u nadležnosti entiteta i lokalnih samouprava. U ovom procesu uzimaju se u obzir važeći zakoni, politike, strategije i prioriteta entiteta kako u planiranju ciljeva, mjera i aktivnosti, tako i prilikom izvještavanja. Gender centar Republike Srpske i Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine imaju obavezu poštovati nadležnosti ustanovljene na nivou Bosne i Hercegovine. Planovi i Izvještaji o napretku Gender akcionog plana podnosiće se na usvajanje nadležnim tijelima Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine. Ovaj princip podrazumijeva i obavezu razmjene informacija, međusobnog izvještavanja o napretku i preprekama i zajedničku i pojedinačnu promociju i razmjenu iskustava i dobrih praksi u Bosni i Hercegovini, Republici Srpskoj, Federaciji Bosne i Hercegovine, u regiji i na međunarodnom nivou.

Prioritetne oblasti u okviru strateškog cilja 1:

I.1. Sprječavanje i suzbijanje nasilja po osnovu spola, uključujući nasilje u porodici kao i trgovine osobama

Uvod

Bosna i Hercegovina, čiji je cilj da se u narednom periodu priključi evropskim integracijama, ima zadatak da uskladi svoje propise sa evropskim dokumentima koji regulišu pitanje nasilja i trgovine osobama (trafficking). Ovi dokumenti su mnogobrojni, a najvažnije je istaći sljedeće: pravima; **Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena**;; **UN Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama** (A/RES/48/104, 20 decembar 1993. godine); **Rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija 1325 – Žene, mir i sigurnost**”; **Pekinška deklaracija i platforma za akciju**, usvojena na Četvrtoj svjetskoj konferenciji žena u Pekingu 1995. godine, **Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici i Preporuka Vijeća Evrope Rec (2002)5**. Savjet Evropske unije je 08. decembra 2008. godine usvojio Smjernice Evropske unije o suzbijanju nasilja i svih oblika diskriminacije žena. i djevočica¹. Država Bosna i Hercegovina je po članu II Ustava obavezna osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ustav Bosne i Hercegovine pruža zaštitu od zlostavljanja, nehumanog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (stav 3 (b)); pravo na fer suđenje u građanskim i krivičnim postupcima (stav 3 (e)); pravo na privatni i porodični život i smještaj (stav 3 (f)).

Ustav Bosne i Hercegovine garantuje najviši stepen međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda time što je u svoj ustavni sistem inkorporirao 15 najvažnijih instrumenata za zaštitu ljudskih prava. Obaveza Bosne i Hercegovine da primijeni najviše međunarodno priznate standarde ljudskih prava proizlazi i iz Dejtonskog mirovnog sporazuma. Ustav Bosne i Hercegovine predviđa da su “opšta načela međunarodnog prava sastavni dio pravnog poretka Bosne i Hercegovine i entiteta”.

¹En, EU Guidelines on violence against women and girls and combating all forms of discrimination against them.

Također, zabranjuje se diskriminacija, te garantuje uživanje prava i sloboda predviđenih ovim dokumentom svim licima bez razlike po bilo kom osnovu, uključujući i spol. Stoga, u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine, država mora osigurati prava i slobode. Nasilje nad ženama, kao izraz neravnoteže moći i neravnopravnosti spolova, prisutno je vijekovima u svim oblicima istorijskog razvoja, u svim društvima bez obzira na politički i ekonomski sistem, bogatstvo, rasu ili kulturu. Od rođenja do smrti, žene se suočavaju sa diskriminacijom i nasiljem od strane države, zajednice i porodice. Najmanje svaka treća žena na svijetu tokom svoga života će biti žrtva nasilja.

Prema Zakonu o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini nasilje na osnovu spola je „**svako djelovanje kojim se nanosi ili može biti nanijeta fizička, psihička, seksualna ili ekonomska šteta ili patnja, kao i prijetnja takvim djelovanjem koje sputavaju osobu ili grupu osoba da uživa u svojim ljudskim pravima i slobodama u javnoj i privatnoj sferi života**“. Kako se veliki dio nasilja odvija u porodici, važno je naglasiti da sa ovog stanovišta, nasilje u porodici predstavlja „**svaki oblik kontrole ili dominacije koji ugrožava ili povređuje fizički ili moralni integritet žene u porodici**“. (Lukić, 1997.)

U Bosni i Hercegovini veliki broj žena suočava se sa problemom porodičnog nasilja. Naše društvo je izgrađeno na dubokim patrijarhalnim temeljima, tako da žene žrtve nasilja ne uživaju podršku društva i suočene su sa tradicionalnim predrasudama i nerijetko nastavljaju život sa nasilnom osobom, prvenstveno zbog ekonomske zavisnosti i straha za djecu.

Trgovina osobama, naročito trgovina ženama radi vršenja prostitucije, predstavlja problem koji je posljednjih godina postao izuzetno aktuelan na prostorima Bosne i Hercegovine. Naime, otvaranje državnih granica, prelazak na tržišnu ekonomiju, povećanje nezaposlenosti i siromaštva, raspad državne strukture i smanjenje kontrole kretanja u nekim dijelovima Evrope, stvorili su povoljne uslove na prostorima naše države za razvoj ilegalne trgovine, a posebno trgovine ljudskim bićima radi seksualnog iskorištavanja i na prostorima naše države.

Ocjena stanja

Nasilje u porodici, kao jedan od najvećih izazova bosansko-hercegovačkog društva, je problem koji je izašao iz privatne u javnu sferu. U cilju adekvatnog odgovora na ovaj problem usvojeni su entitetski zakoni o zaštiti od nasilja u porodici i strategije na nivou države i entiteta. Državna Strategija prevencije i borbe protiv nasilja u porodici za BiH za period 2009-2011. godine, obuhvatala je aktivnosti koje su realizovane na nivou države, te koordinaciju aktivnosti entitetskih strateških i akcionih planova, koji su uspješno provedeni.

Žrtve nasilja u porodici u BiH dospjele su u središte interesovanja i zaštite društva, usljed promjene zakonskih propisa, edukacije, jačanja kapaciteta i unapređenja prakse institucija za efikasniju primjenu zakona, kao i poboljšanja saradnje institucija i nevladinih organizacija. Žrtve nasilja u porodici su sve više ohrabrene da nasilje prijave nadležnim institucijama, subjektima zaštite i da se za pomoć obrate nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima nasilja u porodici. U Bosni i Hercegovini djeluje 10 sigurnih kuća i dva sigurna stana i 2 SOS telefona (1265 Federacija BiH i 1264 Republika Srpska).

Neophodno je pružiti dalju podršku implementaciji zakona, podzakonskih akata i strateških planova prevencije i zaštite od nasilja u porodici i nad ženama, omogućiti održivo funkcioniranje sigurnih kuća i drugih servisa koji pomažu žrtvama nasilja, nastaviti uspostavljanje referalnih mehanizama, provođenje istraživanja i uspostavljanje jedinstvene baze statističkih podataka o slučajevima porodičnog nasilja. Također, potrebno je nastaviti rad sa počiniocima nasilja, kao i provođenje informativnih kampanja, uključujući i konkretne poruke dječacima i muškarcima o njihovoj odgovornosti u pogledu prevencije i ukidanja nasilja nad djevojčicama i ženama.

Osnovni uzroci koji dovode do pojave **trgovine osobama u Bosni i Hercegovini** su: teška ekonomska situacija, nepostojanje mogućnosti zapošljavanja, veliki broj raseljenih lica i teške ekonomske prilike u porodicama, koje dovode mlade žene i djevojke u situaciju da namamljene lažnim oglasima kojima se nudi zaposlenje, postaju žrtve trgovine ljudima i prostitucije. Vijeće

ministara BiH je 2008. godine usvojilo **Akcionni plan za sprečavanje trgovine ljudima u BiH za 2008-2012. godinu** u kojem su dodatno razrađeni ciljevi i mjere za podršku, prevenciju, zaštitu žrtava trgovine, krivičnom gonjenju počinitelja i međunarodnoj saradnji. U saradnji nadležnih institucija i međunarodnih organizacija proveden je niz aktivnosti usmjerenih na podizanje svijesti javnosti o trgovini osobama i posebno ranjivim kategorijama stanovništva, te gender aspektu ovog problema, uključujući rad sa djevojčicama i ženama koje pripadaju vulnerabilnim grupama (Romkinje, raseljena lica, djeca bez roditelja, djeca iz siromašnijih porodica).

Nastavak aktivnosti usmjerenih na borbu protiv trgovine osobama, te sprečavanju i suzbijanju ovog fenomena podrazumijeva, između ostalog, dalje jačanje koordinacije za poboljšanu pomoć žrtvama i efikasnije krivično gonjenje trgovaca ljudima. Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova će i dalje provoditi aktivnosti na podizanju svijesti o problemu trgovine osobama, naročito ženama i djevojčicama radi vršenja prostitucije i seksualnih usluga, te preventivno djelovanje na otklanjanju uzroka koji dovode do trgovine osobama posebno među ranjivim kategorijama.

Mjere

Osnovni cilj koji se želi postići predviđenim mjerama je **sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama i muškarcima u javnoj i privatnoj sferi, kao i sve oblike trgovine osobama, kroz uspostavljanje efikasnog sistema zaštite i prevencije**

- I.1.1. Uvođenje i primjena međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova, kao obaveza koje direktno ili indirektno regulišu sprečavanje i suzbijanje nasilja na osnovu spola, uključujući nasilje u porodici, kao i trgovine osobama.
- I.1.2. Redovno sistematsko prikupljanje, analiza i objavljivanje podataka i informacija o tipovima i obimu nasilja na osnovu spola, uključujući nasilje u porodici, kao i o trgovini osobama;
- I.1.3. Uspostavljanje efikasnog sistema zaštite i prevencije nasilja na osnovu spola, kao i prevencije i kažnjavanja trgovine osobama, naročito žena i djece, uključujući zaštitu potencijalnih i stvarnih žrtava, njihovu rehabilitaciju i sudsko gonjenje počinitelja;
- I.1.4. Provođenje aktivnosti državne i entitetskih strategija i akcionih planova za prevenciju i borbu protiv nasilja na osnovu spola, uključujući nasilje u porodici, te za prevenciju i borbu protiv trgovine osobama
- I.1.5. Provođenje ili podrška istraživanjima o razmjerama i aspektima problema nasilja na osnovu spola, uključujući nasilje u porodici, kao i trgovine osobama
- I.1.6. Provođenje edukativnih programa za profesionalce, pružaoce usluga, uključujući i posebne obuke za prevenciju i suzbijanje nasilja na osnovu spola i trgovine osobama, uključujući identificiranje i pomoć žrtvama, te zaštitu njihovih ljudskih prava.
- I.1.7. Podrška programima psihosocijalnog tretmana počinitelja ili onih koji pribjegavaju nasilnom ponašanju u porodici i drugim sredinama, kao i programima za reintegraciju žrtava nasilja i trgovine osobama u društvo, uključujući i reintegraciju u obrazovni sistem i na tržište rada.
- I.1.8. Provođenje promotivnih aktivnosti, informacijski kampanj i kampanj za podizanje svijesti javnosti u pogledu nasilja nad ženama kao kršenju ljudskih prava, uključujući i konkretne poruke upućene dječacima i muškarcima o njihovoj odgovornosti u pogledu prevencije i ukidanja nasilja nad ženama i u porodici.

- I.1.9. Provođenje promotivnih aktivnosti, informacijskih kampanja i kampanja za podizanje svijesti žena, djevojaka i djevojčica, kao naročito ugroženih kategorija o pojavi trgovine osobama.
- I.1.10. Praćenje i izvještavanje o pojavnim oblicima nasilja na osnovi spola, kao i trgovine ženama i djevojčicama i poduzetim mjerama za suzbijanje ovih pojava.

Nosioci odgovornosti: Organi vlasti na državnom i entitetskom nivou, kantonalni organi i organi jedinica lokalne samouprave, u skladu sa resornim nadležnostima propisanim važećim zakonskim propisima.

Rok provedbe: 2013.- 2017. godine

I.2. Javni život i donošenje odluka

Uvod

Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a 1325 (2000), Rezolucija Evropskog parlamenta o učešću žena u mirnom rješavanju sukoba (2000/2025(INI)) daju upute i smjernice vladama Bosne i Hercegovine i entiteta kao i ostalim akterima za preduzimanje odgovarajućih mjera kako bi unaprijedili položaj žene u društvu i spriječili svaki oblik nasilnog rješavanja problema.

Cijela ideja parlamentarne demokratizacije počiva na zastupljenosti svih njenih građana i građanki. Društvo bez punog učešća žena i muškaraca u donošenju odluka je nedemokratizirano društvo. **UN Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena usvojena 1979. godine, Pekinška deklaracija i platforma za akciju iz 1995. godine, Preporuka Rec (2003) 3** Vijeća ministara zemljama članicama o ravnopravnom učešću žena i muškaraca u političkom i javnom donošenju odluka, usvojena 12. marta 2003. godine daju smjernice zemljama članicama za uključivanje ravnomjernog broja žena i muškaraca u donošenje odluka na svim nivoima vlasti. Izgradnja savremenog društva zavisi, između ostalog, i od ženskih radnih sposobnosti, njihovih iskustava i stavova. Nedostatak ravnoteže između društvenog utjecaja žena i muškaraca znači redukciju u mnogim mogućnostima bosanskohercegovačkog društva. Kao što se navodi u izvještaju Svjetske banke iz 1999. godine, demokratija i ravnomjerna zastupljenost spolova garantira bolji ekonomski razvoj.

Zbog toga, s pravom možemo reći da je od suštinskog značaja za bosanskohercegovačko društvo u cjelini, ravnomjerno učešće i podjela odgovornosti žena i muškaraca u javnom životu i prilikom donošenja odluka, kao što je definirano **članom 20. Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini**. Pitanje ravnopravnosti spolova u Bosne i Hercegovine mora postati dio svake progresivne politike, na svim nivoima i u svim sferama.

Radi bržeg postizanja ravnopravne zastupljenosti spolova u kreiranju politika i donošenju odluka na svim nivoima organiziranja vlasti u Bosni i Hercegovini, prilikom noveliranja Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, član 20. je usklađen sa Preporukom (2003)3 Odbora ministara Vijeća Evrope, koja propisuje da: „Ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen najmanje u procentu od 40% u državnim tijelima na svim nivoima organizacije vlasti i tijelima lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke...”

Ocjena stanja

Potrebno je uložiti dodatne napore kako bi se član 20. Zakona o ravnopravnosti spolova primjenjivao u praksi. Izborni zakon Bosne i Hercegovine nije u potpunosti usklađen sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH. Poseban pomak predstavlja usvajanje izmjena i dopuna kojim se uvedene afirmativne mjere prilikom usklađivanja Zakona o finansiranju političkih partija sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH.

Na kandidacijskim listama političkih partija na Općim izborima 2010. godine, predstavljen je najveći broj kandidatkinja u odnosu na dva ranija izborna ciklusa 2002. i 2006. godine, što nije značajnije uticalo ostvarivanju ravnopravnog učešća žena i muškaraca u političkom i javnom životu. Mogućnosti političke participacije žena i njihovog političkog utjecaja u javnoj i medijskoj sferi još uvijek izrazito ograničene.

Veliku prepreku ravnopravnoj zastupljenosti žena u političkom životu, predstavlja nedovoljna podrška političkih partija ženama-članicama u kreiranju političkih programa i političkoj afirmaciji, iako statuti političkih partija ne sadrže odredbe kojima bi se zabranjivalo ženama da učestvuju u radu organa stranke. Određeni, manji broj političkih stranaka je u svojim aktima definirao svoje obaveze u cilju postizanja jednakosti i ravnopravnosti spolova u praksi. Međutim, još uvijek postoji tradicionalan pristup položaju žene i društveno uspostavljeni obrasci ponašanja i odnosa koji, uz nedovoljnu zakonsku regulativu, utiču na podzastupljenost i nedovoljno učešće žena u javnom životu kao i na mjestima donošenja odluka. Neophodno je da svi akteri, uključujući političke partije i medije učestvuju u afirmaciji žena kao ravnopravnih nositeljica političkih funkcija na svim nivoima vlasti u BiH.

Mjere

Osnovni cilj koji se želi postići predviđenim mjerama je **postizanje ravnopravne zastupljenosti spolova u kreiranju politika i donošenju odluka na svim nivoima organiziranja vlasti u Bosni i Hercegovini**

- I.2.1. Integracija međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova, kao obaveza koje direktno ili indirektno regulišu ravnopravno učešće u javnom životu, uključujući učešće u zakonodavnim tijelima, izvršnoj vlasti, javnoj upravi, sudstvu i diplomatiji.
- I.2.2. Provođenje gender analiza i istraživanja o učešću žena i muškaraca u javnom životu i donošenju odluka, na bazi redovnog vođenja i objavljivanja statističke evidencije razvrstane po spolu o zastupljenosti na izbornim kandidatskim listama, rezultatima izbora na svim nivoima vlasti, te zastupljenosti žena i muškaraca u izvršnoj vlasti, javnoj upravi, sudstvu i diplomatiji.
- I.2.3. Izrada i provođenje mjera za unaprijeđenje ravnopravne zastupljenosti u javnom i životu i na mjestima donošenja odluka.
- I.2.4. Provođenje obuka s ciljem jačanja kapaciteta političkih partija sa ciljem povećanja broja žena u javnom životu na svim nivoima odlučivanja.
- I.2.5. Jačanje uloge i odgovornosti medija, provođenje promotivnih aktivnosti, informacionih kampanja i kampanja za podizanje svijesti javnosti o važnosti ravnopravne zastupljenosti žena i muškaraca na svim nivoima političkog i javnog odlučivanja).
- I.2.6. Redovno praćenje i izvještavanje o zastupljenosti žena i muškaraca na pozicijama donošenja odluka, izbornih listi i drugih procesa selekcije kandidata za rukovodeće pozicije u tijelima na svim nivoima organizacije vlasti, regionalnom i međunarodnom nivou.

Nosioci odgovornosti: Organi zakonodavne i izvršne vlasti na državnom i entitetskom nivou, kantonalni organi i organi jedinica lokalne samouprave, u skladu sa resornim nadležnostima propisanim važećim zakonskim propisima, Centralna izborna komisija.

Rok provedbe: 2013.- 2017. godine

I.3. Rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima

Uvod

Prema standardima Ujedinjenih nacija : **”Pod razvojem se podrazumjeva sveukupni razvoj koji obuhvata razvoj političkih, ekonomskih, društvenih, kulturnih i drugih dimenzija ljudskog života, kao i razvoj ekonomskih i drugih materijalnih resursa, te fizički, moralni i intelektualni razvoj ljudskih bića”**.

Bosna i Hercegovina, čiji je cilj da se u narednom periodu priključi europskim integracijama, ima zadatak da uskladi državne i entitetske propise sa europskim dokumentima koji reguliraju oblasti zapošljavanja i tržišta rada. Kao posebno značajni dokumenti za ovu oblast izdvajaju se : **Rezolucija Vijeća Europe (29. maj 1990. godine)** koja se odnosi na zaštitu dostojanstva žena i muškaraca na poslu, **Preporuka Evropske komisije (27. novembar 1991.godine)** koja se odnosi na zaštitu dostojanstva žena i muškaraca na poslu, uključujući borbu protiv seksualnog uznemiravanja, **Direktivu Vijeća Evrope 86/378/EE3 (05. juli 2006. godine)** o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog tretiranja muškaraca i žena u pitanjima zapošljavanja i obavljanja zanimanja, **Evropsku revidiranu socijalnu povelju**, 2004. godine, **Evropska konvencija o zaštiti osnovnih ljudskih prava i sloboda**, 12.07.2002. godine, **Pekinška deklaracija i platforma za akciju**, usvojena na Četvrtoj konferenciji žena u Pekingu 1995. godine, **te Preporuka Parlamentarne Skupštine Vijeća Evrope 1700(2005)** o suzbijanju diskriminacija žena kao radne snage i na radnom mjestu (27.april, 2005.godine). Bosna i Hercegovina potpisnica je 81 **konvencije Međunarodne organizacije rada (MOR)**, tako da je u proteklom periodu napravljen veliki pomak kada je u pitanju usklađivanje zakona iz oblasti rada sa međunarodnim zakonskim okvirom.

Prema važećim zakonima iz oblasti rada, u Bosni i Hercegovini zabranjena je svaka vrsta diskriminacije po osnovu prava na rad i zapošljavanje. Donesene je u Zakon o zabrani diskriminacije koji definira postupak zaštite od diskriminacije u pravnom sistemu BiH.

Ekonomski razvoj je višedimenzionalan proces i u velikoj mjeri ovisi o očuvanju makroekonomske stabilnosti i otvorenosti privrede u Bosni i Hercegovini. Ekonomski rast i ravnomjeran ekonomski razvoj stvaraju pretpostavke za veću zaposlenost i efikasniji sistem socijalne zaštite, što konačno vodi ka smanjenju siromaštva. Zemlje koje se pripremaju za pristupanje Evropskoj uniji morat će, također, provesti privredne reforme i jasnu makroekonomsku politiku.

Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini (članovi 12-16) regulirano je pitanje zapošljavanja, rada i pristupa svim oblicima resursa. Zakon zabranjuje diskriminaciju na osnovu spola u radu i radnim odnosima. Zakonom je zabranjeno uskraćivanje jednake plaće za rad jednake vrijednosti za oba spola, onemogućavanje napredovanja na poslu pod jednakim uvjetima, onemogućavanje jednakih uvjeta za obrazovanje, neravnomjerna prilagođenost radnih i pomoćnih prostorija za rad potrebama osoba oba spola, različit tretman zbog trudnoće, porođaja ili korištenja prava na porodiljsko odsustvo, bilo koji nepovoljan tretman roditelja ili staratelja u usklađivanju obveza iz profesionalnog i porodičnog života ili svaka druga radnja ili djelo koje predstavlja neki od oblika: izravne ili neizravne diskriminacije, utvrđenih članom 4, stavovima (1) i (2) prečišćenog teksta Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.

Oblast rada, zapošljavanja i pristupa resursima je izuzetno složena sa aspekta ravnopravnosti spolova jer podrazumijeva oblast tržišne ekonomije i ekonomije brige, formalnu i neformalnu sferu ekonomije, te multidimenzionalne aspekte pristupa različitim ekonomskim i društvenim resursima koji proističu iz rada kao svakodnevne društvene aktivnosti. Jednake mogućnosti na tržištu rada i u ekonomskom životu, ekonomska nezavisnost i mogućnost donošenja odluka unutar ekonomskih struktura od vitalnog su značaja za ostvarenje ravnopravnosti spolova.

U Bosni i Hercegovini postoji veoma jaka veza između društvene uloge žene, njene naobrazbe, zanimanja i položaja na tržištu rada. Pitanje jednakih mogućnosti za postizanje prihoda, beneficija i

vrednovanje neplaćenog rada treba se promatrati u svjetlu međunarodnih standarda, Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, Državnog plana akcije, Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW). Također je veoma bitno naglasiti da do sada u Bosni i Hercegovini nisu obavljena sveobuhvatna istraživanja o prihodima i beneficijama sa gender aspekta i da je opće znanje i svijest o utjecaju neplaćenog rada na društvo, ekonomiju, razvoj i smanjenje siromaštva veoma nisko.

Ocjena stanja

S ciljem ukidanja diskriminacije na osnovu spola u oblasti rada i zapošljavanja, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnoj službi BiH i entitetski zakoni o radu usklađeni su sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH. Strategije zapošljavanja na nivou države i entiteta su, također, usklađene sa standardima ravnopravnosti spolova. Međutim, i pored toga, prisutnost žena na tržištu rada nije na zadovoljavajućem nivou. Osim činjenice da žene čine 51,7% od ukupno procijenjenog broja radno sposobnog stanovništva, samo 35,6% zaposlenih su žene. To je najniži procenat učešća žena u Jugoistočnoj Evropi. Struktura zaposlenih osoba je ravnomjerna za oba spola, ali detaljniji uvid pokazuje da je procentualni udio mlađih žena na tržištu rada manji u odnosu na njihove kolege. Najčešći razlozi za ovakvu situaciju su: napuštanje posla zbog brige o djeci, veća potražnja za mlađom radnom snagom, ranija dob penzionisanja žena, itd.

U Bosni i Hercegovini su još uvijek prisutni stereoptipi o poželjnim zanimanjima i profesijama kojima se više bave žene ili muškarci. Mogućnost bosanskohercegovačkih žena da odgovore na zahtjeve koje diktira tržište rada, znatno je ograničena. Nema posebnih programa stručnog usmjeravanja namijenjenih ženama, posebno mladim ženama, koje tek trebaju da izaberu vrstu obrazovanja i zanimanja za koje će se obučavati, što bi bilo od velike pomoći. Adekvatni programi stručnog usmjeravanja bi uticali i na promjenu uočene rodne stereotipizacije u izboru zanimanja i rada, te kasnijeg napredovanja. Država još nije sistemski riješila pitanje obrazovanja odraslih i prekvalifikacije, koja se pokazala neophodnom nakon zatvaranja industrijskih poduzeća u BiH. Nema posebnih programa zapošljavanja, prekvalifikacije ili rehabilitacije koji se odnose na žene sa invaliditetom, a također nema relevantnih statističkih podataka niti posebnih mjera za zaštitu žena sa invaliditetom u oblasti rada i zapošljavanja.

Zbog toga, ovoj oblasti treba posvetiti posebnu pažnju pri kreiranju budućih programa mjera, koji će osigurati primjenu domaćih i međunarodnih standarda o jednakom tretmanu i mogućnostima oba spola prilikom zaposlenja i uslova na radu, uključujući fleksibilno radno vrijeme, mogućnost napredovanja u karijeri, zaštitu materinstva i očinstva, kao i jednako pravo u pristupu i ponudi roba i usluga.

Mjere

Osnovni cilj koji se želi postići previđenim mjerama je **eliminiranje diskriminacije na osnovu spola u radu, zapošljavanju i na tržištu rada te obezbijedenje jednakih mogućnosti ženama i muškarcima u pristupu ekonomskim resursima, uključujući i smanjenje siromaštva putem novih makroekonomskih i razvojnih strategija**

- I.3.1. Identifikovanje prioritetnih zakona, strategija, akcionih planova, programa i drugih akata u oblasti rada, zapošljavanja i pristupa resursima s ciljem uvođenja međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova
- I.3.2. Provođenje gender analize strategija, politika, programa i projekata u oblasti tržišta rada, zapošljavanja, pristupa ekonomskim resursima, s ciljem utvrđivanja nedostataka, prednosti, stvarnih potreba i mogućnosti sa aspekta ravnopravnosti spolova
- I.3.3. Redovno prikupljanje, analiza i objavljivanje podatka razvrstanih po spolu o učešću žena i muškaraca na tržištu rada i ekonomskom životu, uključujući učešće na mjestima

odlučivanja, napredovanje u karijeri, prihod, nadnice, rad na neodređeno/određeno vrijeme, uslovi poslovnog ugovora, pristup kreditima, itd.

- I.3.4. Izrada i provođenje programa mjera i aktivnosti za otklanjanje diskriminacije na osnovu spolova u oblasti rada, zapošljavanja i pristupa ekonomskim resursima, uključujući jačanje institucionalnih kapaciteta za primjenu međunarodnih i domaćih standarda u ovoj oblasti, uvođenje rodno odgovornih budžeta, te uspostavljanje odgovarajućih institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova koji će koordinirati provedbu ovih mjera.
- I.3.5. Podrška istraživanjima i programima za povećanje učešća žena u radnoj snazi i smanjenje nezaposlenosti, razvoja ženskog poduzetništva, kao i o zastupljenosti u poljoprivrednoj proizvodnji i neformalnom sektoru, te ekonomskog i društvenog osnaživanja žena.
- I.3.6. Podrška istraživanjima i programima koji se odnose na unaprjeđenje položaja žena u oblasti ruralnog razvoja, kao i integrisanje gender/rodnih pitanja u programe vezane za održivi razvoj i zaštitu životne sredine
- I.3.7. Organizovanje programa obuka za žene, s ciljem osposobljavanja za traženje, izbor i dobivanje adekvatnog zaposlenja, uključujući prekvalifikaciju i samozapošljavanje, pokretanje i razvijanje poduzetništva.
- I.3.8. Unaprjeđenje mjera za usklađivanje poslovnog i privatnog života uključujući zaštitu materinstva i očinstva, unaprjeđenje odredbi o plaćenom porodiljskom odsustvu, plaćenom roditeljskom odsustvu za oba roditelja, kao i posebne mjere koje olakšavaju zaposlenicima/ama usklađivanje profesionalnih i porodičnih obaveza.
- I.3.9. Provođenje promotivnih aktivnosti, informacionih kampanja i kampanja za podizanje svijesti javnosti o pravu žena i muškaraca na jednak pristup zapošljavanju, tržištu rada i ekonomskim resursima u oblasti zaštite životne sredine i održivog razvoja
- I.3.10. Praćenje napretka i izvještavanje o zastupljenosti žena i muškaraca u oblasti rada, zapošljavanja i pristupa ekonomskim resursima, kao i u oblasti ženskog poduzetništva

Nosioci odgovornosti: Organi zakonodavne i izvršne vlasti na državnom i entitetskom nivou, kantonalni organi i organi jedinica lokalne samouprave, u skladu sa resornim nadležnostima propisanim važećim zakonskim propisima.

Rok provedbe: 2013.- 2017. godine

I.4. Obrazovanje, nauka, kultura i sport

Uvod

Naobrazba predstavlja jedan od najvažnijih elemenata u postizanju ravnopravnosti spolova, a posebno u vremenu kada postoji potreba za kontinuiranom naobrazbom i stručnim usavršavanjem neovisno o dobi. Posebnu pažnju treba posvetiti naobrazbi žena, naročito u ruralnim područjima, kao i drugih vulnerabilnih grupa, u cilju prevazilaženja tradicionalno utemeljenih podjela po spolu obrazovnih profila, zanimanja i pozicija na tržištu rada. Ovo je od izuzetnog značaja u periodu tranzicije kroz koju prolazi Bosna i Hercegovina.

Prema zakonskoj regulativi koja se odnosi na sektor obrazovanja, u Bosni i Hercegovini ne postoji diskriminiranje na osnovu spola. Veliki broj međunarodnih i domaćih dokumenata, od kojih je najvažnije istaći: **UN Konvenciju o eliminiranju svih oblika diskriminiranja žena usvojenu 1979. godine, UN Konvenciju o pravima djeteta od 20. novembra 1989. godine, Europsku povelju o učešću mladih u životu na općinskom i regionalnom nivou iz 1992. godine, Pekinšku deklaraciju i platformu za akciju iz 1995. godine, Ustav Bosne i Hercegovine dio II. 3. (L), te ustave entiteta, Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini član 10, te zakoni iz oblasti naobrazbe u Bosni i Hercegovini, garantuju pravo na školovanje i naobrazbu bez ikakvog diskriminiranja na bilo kom osnovu, pa i na osnovu spola. Potrebno je obratiti pažnju i na **Preporuku Vijeća Evrope CM/Rec (2007)13 o rodno osviještenoj politici u obrazovanju i na Smjernice za suzbijanje diskriminacije žena i djevojaka u sportu date u Preporuci Vijeća Evrope 1701(2005).****

Okvirni zakonu o predškolskom vaspitanju i obrazovanju u BiH, Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH i Okvirni zakonu o visokom obrazovanju u BiH čine pravni okvir o obrazovanju u Bosni i Hercegovini koji se primjenjuje na nivou države. Ovi zakoni također obavezuju institucije i obrazovne ustanove Federacije BiH (uključujući kantone), Republike Srpske i Brčko Distrikta da primjenjuju i poštuju principe i norme utvrđene ovim zakonom i da osiguraju obrazovanje pod jednakim uslovima za sve učenike te osiguranje jednakih mogućnosti za obrazovanje i mogućnost izbora na svim nivoima obrazovanja bez obzira na spol.

U praksi postoji jaz i procentualni nesrazmjer između naobrazbe žena i muškaraca iste dobi. Generalno, veći broj dječaka završava osnovno i srednje obrazovanje, dok je broj djevojaka koje diplomiraju na fakultetima veći od broja dječaka. Ipak, broj muškaraca magistara nauka i specijalista, te doktora nauka veći je od broja žena sa ovim titulama. Također, postoji jaz u naobrazbi između žena iz urbanih, suburbanih i ruralnih sredina. Spolna segregacija u naobrazbi je također prisutna, tako da žene dominiraju u društvenim i medicinskim, a muškarci u tehničkim oblastima naobrazbe. Na rukovodećim mjestima u oblasti naobrazbe dominiraju muškarci. Romi su, kao nacionalna manjina, neadekvatno obuhvaćeni naobrazbom. Među ovom populacijom naglašena je visoka stopa nepismenosti i mala stopa obuhvaćena osnovnom, srednjom i visokom naobrazbom. Udžbenici u Bosni i Hercegovini sadrže spolne stereotipe o muškarcima, ženama i njihovim društvenim ulogama.

Ocjena stanja

Iako je jednak broj dječaka i djevojčica, žena i muškaraca uključen u proces obrazovanja u Bosni i Hercegovini, ograničene su mogućnosti napredovanja za djevojčice i žene i pristup pozicijama za koje su potrebne visoke kvalifikacije, prije svega zbog postojanja stereotipa koji se odnose na muška/ženska zanimanja i pitanja usklađivanja profesionalnog i porodičnog života. Posebnu pažnju zaslužuje pitanje obrazovanja pripadnika/ca vulnerabilnih grupa: pripadnika/ca nacionalnih manjina, osoba iz ruralnih sredina, osoba sa invaliditetom, izbjeglih i raseljenih lica, zbog brojnih prepreka sa kojima se susreću. Sastavni dio obrazovnog sistema treba da bude i cjeloživotno učenje otvoreno i dostupno svima, jer to doprinosi društveno-ekonomskoj revitalizaciji, većoj mogućnosti zapošljavanja i konkurentnosti na tržištu znanja, te povećanoj mobilnosti i profesionalnoj fleksibilnosti pojedinca.

Analiza zvaničnih statističkih podataka upućuje na zaključak da postoje razlike u obuhvatu ženske i muške djece u pojedinim nivoima obrazovanja. U prosjeku, podjednak broj djevojčica/djevojaka i dječaka/mladića je obuhvaćen osnovnim i srednjoškolskim obrazovanjem. U visokoškolskom obrazovanju postotak upisanih i diplomiranih studentica je u prosjeku nešto veći (59%) u odnosu na broj studenata te je shodno tome i veći broj diplomiranih studentica. Statistički podaci o broju osoba koje steknu zvanje magistra nauka i specijaliste pokazuju da od 2008. veći broj žena stiče ovo zvanje u odnosu na muškarce. Registrovano je povećanje broja doktora nauka svake godine, a za žene u prosjeku iznosi 35% u odnosu na ukupan broj doktora nauka. Analiza pokazuje da prilikom sticanja većeg stepena obrazovanja dolazi do smanjenja broja žena, tako da ih je samo jedna trećina s titulom doktora nauka.

Veći broj žena radi u nastavi u predškolskim ustanovama (98%) i osnovnim školama (69%), dok se broj muškaraca nastavnika povećava u srednjim školama (43%) i prevladava u visokom obrazovanju (60%). Još nije potpuno zaživjela statistika razvrstanja prema spolu rukovodećeg kadra na svim nivoima obrazovanja. Statistički podaci razvrstani po spolu se moraju proširiti kvantitativno i kvalitativno, uvođenjem praćenja podataka: o stopi pismenosti po spolu, o ukupnom broju djece pristigle za upis u osnovno, srednje i visoko obrazovanje u odnosu na broj upisane djece, o stipendijama, marginalizovanim grupama, stopi i razlozima napuštanja školovanja, obrazovanju odraslih, podršci naučno-istraživačkom radu i drugim podacima koji se mogu identifikovati kao relevantni u procesu reforme obrazovanja.

Postoje pozitivni pomaci u uvođenju standarda za ravnopravnost spolova u oblast kulture i sporta. Gender komponenta ugrađena je u Akcioni plani za provedbu Strategije kulture BiH u sklopu kojeg su održani treninzi na temu „Gender i kultura u BiH“ za predstavnike relevantnih ministarstava i drugih institucija iz oblasti kulture u BiH, koji će dalje provoditi obuke na lokalnom nivou. Također, prilikom dodjele sredstava kulturno-umjetničkim i sportskim udruženjima, te sufinansiranja projekata u oblasti nauke vodi se računa o proporcionalnoj zastupljenosti oba spola.

Obzirom da je jednak pristup i mogućnosti u oblastima obrazovanja, kulture i sporta bitan za bolji ljudski i ekonomski razvoj, te pokretačka snaga društvenih promjena, potrebno je nastaviti rad na uključenju načela ravnopravnosti spolova u zakonski okvir, politike i reforme u ovim oblastima, nastaviti edukaciju profesionalnog osoblja, te provedbu istraživanja o različitim aspektima gender ravnopravnosti kako u obrazovanju, tako i u oblastima nauke, inovacija, kulture i sporta.

Mjere

Osnovni cilj koji se želi postići predviđenim mjerama je **stvaranje jednakih mogućnosti i pristupa naobrazbi za djevojčice i dječake, žene i muškarce u bilo kojoj životnoj dobi, uključujući pripadnike/ce vulnerabilnih grupa, na bilo kojem području (ruralno/urbano) i sa istim perspektivama za budući profesionalni život.**

- I.4.1. Identifikovanje prioritetnih zakona, strategija, akcionih planova, programa i drugih akata u oblasti obrazovanja, nauke, kulture i sporta, s ciljem uvođenja i primjene međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova u ovim oblastima
- I.4.2. Provođenje gender analiza strategija, politika, programa i projekata u oblasti obrazovanja, nauke, kulture i sporta, s ciljem utvrđivanja nedostataka, prednosti, stvarnih potreba i mogućnosti sa aspekta ravnopravnosti spolova.
- I.4.3. Redovno prikupljanje, analiza i objavljivanje podatka razvrstanih po spolu o pristupu i učešću žena i muškaraca na svim nivoima u obrazovnom sistemu, nauci, kulturi i sportu
- I.4.4. Redovno praćenje i procjena pristupa oba spola na postdiplomskim programima i sticanju naučnih zvanja, kao i pristup grantovima i stipendijama pod istim uvjetima, naučno-istraživačkim programima i projektima, kao i u procesima rukovođenja i koordinacije

- I.4.5. Izrada i provođenje programa mjera i aktivnosti za ostvarivanje jednakih prava i jednakog pristupa obrazovanju, nauci, kulturi i sportu, uključujući jačanje profesionalnih kapaciteta za primjenu domaćih i međunarodnih standarda u navedenim oblastima, uvođenje rodno odgovornih budžeta, te uspostavljanje odgovarajućih institucionalnih mehanizama za koordinaciju provedbe ovih mjera.
- I.4.6. Podrška istraživanjima o ravnopravnosti spolova u oblastima obrazovanja, nauke, kulture i sporta, kao i programima usmjerenim ka eliminaciji diskriminativnih i stereotipnih stavova u obrazovnim, naučnim, kulturnim i sportskim sadržajima.
- I.4.7. Podrška programima cjeloživotnog obrazovanja za prioritetne ciljne grupe kao što su: odrasli bez završene osnovne ili srednje škole, odrasli sa završenom srednjom školom koja ne odgovara potrebama tržišta rada, osobe sa posebnim potrebama, Romi, povratnici, starije osobe kao i osobe koje žele napredovati u radu i zanimanju, te usavršavati poduzetničke sposobnosti.
- I.4.8. Podrška programima jednakih mogućnosti oba spola za jačanje kapaciteta, pristup i upotrebu novih informacionih i komunikacionih tehnologija u vladi, javnim i privatnim preduzećima, medijima kao i u sektoru obrazovanja
- I.4.9. Podrška gender/rodnim studijama i istraživačkim aktivnostima na univerzitetima i istraživačkim institutima
- I.4.10. Provođenje promotivnih aktivnosti, informativnih kampanja i kampanja podizanja svijesti javnosti o ravnopravnosti spolova kao načelu ljudskih prava, a u cilju mijenjanja postojećih stereotipnih stavova i ponašanja u vezi sa ulogama žena i muškaraca
- I.4.11. Praćenje napretka i izvještavanje o zastupljenosti i pristupu žena i muškaraca u oblastima obrazovanja, nauke, kulture i sporta

Nosioci odgovornosti: Organi zakonodavne i izvršne vlasti na državnom i entitetskom nivou, kantonalni organi i organi jedinica lokalne samouprave, u skladu sa resornim nadležnostima propisanim važećim zakonskim propisima.

Rok provedbe: 2013.- 2017. Godine

I.5. Zdravlje, prevencija i zaštita

Uvod

Zdravlje je ključni resurs za kvalitetu života svake osobe. Investiranje u zdravlje građana je jedan od najznačajnijih poduhvata u procesu jačanja socijalne i ekonomske stabilnosti svake zemlje. Zdravlje uključuje fizičku, emocionalnu, socijalnu, kulturnu i duhovnu dobrobit i određeno je kako biološkim čimbenicima tako i socijalnim, ekonomskim i političkim kontekstom u kojem žene i muškarci žive. Zdravstvena zaštita je često nedovoljna i osobito je uvjetovana ekonomskom situacijom, kao i činjenicom da žene i muškarci često nisu dovoljno informirani o mogućnostima i uslugama koje im stoje na raspolaganju. Investiranje u zdravlje žena i muškaraca, kao i njihovu informiranost o ovim pitanjima, znače kvalitetniji život za žene i muškarce, kvalitetniji život obitelji, kvalitetnije reproduktivno zdravlje i zdravo planiranje obitelji.

Veliki broj međunarodnih dokumenata, od kojih je najvažnije istaći: **Međunarodni ugovor o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966. godine, Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena iz 1979. godine, Konvenciju o pravima djeteta iz 1989. godine, Preporuke Svjetske zdravstvene organizacije o "Zdravlju za sve u 21. stoljeću", Deklaracija o pravima pacijenata u Evropi iz 1994. godine, Ustav Bosne i Hercegovine iz 1995. godine, Rezoluciju o politici zdravlja za sve građane Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, broj:**

12/2002), Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini -prečišćeni tekst, nalažu mjere i pružaju smjernice za organiziranje zdravstvenog sustava koji će svim građanima/kama omogućiti adekvatnu pomoć i zaštitu, u cilju postizanja zdravijeg i kvalitetnijeg života. Za ovu oblast značajna je i **Preporuka br. (2008)1 Odbora ministara Vijeća Evrope** zemljama članicama o uključivanju rodni razlika u zdravstvenu politiku (30. januar, 2008.), kao i **Standardna pravila za izjednačavanje mogućnosti osoba sa invaliditetom**, u dijelu koji se odnosi na zdravstvenu zaštitu, usvojena od strane Generalne skupštine UN 1993. godine.²

Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini određeno je da svi imaju pravo na socijalnu i zdravstvenu zaštitu bez obzira na spol. Zakonom je zabranjena diskriminacija u bilo kojem obliku ili na bilo kom osnovu u korištenju svih oblika prava utvrđenih važećim zakonima, a nadležne vlasti treba da obezbijede zakone i druge akte i mehanizme koji se odnose na pristup i korištenje socijalne zaštite i koji osobu ne diskriminiraju na osnovu spola bilo izravno ili neizravno.

Ocjena stanja

U Bosni i Hercegovini su učinjeni značajni naponi na usklađivanju zakona, propisa i strategija koje regulišu oblast zdravlja i zdravstvene zaštite, sa domaćim i međunarodnim standardima za ravnopravnost spolova. Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova aktivno su učestvovali u različitim projektima koji su se odnosili na specifične zdravstvene potrebe žena i muškaraca, zaštitu reproduktivnog zdravlja mladih i zaštitu adolescenata od spolno prenosivih bolesti, prevenciju i liječenje HIV-a itd.

Međutim, postoji razlika između utvrđenih prava na zdravstvenu zaštitu i mogućnosti za njihovo ostvarenje u praksi, što se naročito odnosi na žene iz ruralnih oblasti i žene pripadnice vulnerabilnih grupa. Postoji niz barijera koje onemogućuju dostupnost zdravstvene zaštite za stanovnike BiH, među kojima se posebno izdvajaju: različite stope doprinosa za zdravstveno osiguranje, neuplaćivanje doprinosa od strane poslodavaca, neriješeni problemi koordinacije između entiteta, kantona itd.

Neophodno je nastaviti napore na provedbi domaćih i međunarodnih standarda koji osiguravaju jednaka prava žena i muškaraca na zdravlje, uključujući seksualno i reproduktivno zdravlje, kao i podršku politikama i strategijama koje rješavaju specifične potrebe muškaraca i žena. Potrebno je voditi statističke podatke i analize o: zastupljenosti žena na rukovodećim funkcijama i mjestima odlučivanja u oblasti zdravlja, zastupljenosti žena i muškaraca u granama medicine, specijalizacijama i drugim vrstama usavršavanja, osiguranicima prema kategorijama iz zdravstvenog osiguranja, korišćenju prava iz zdravstvenog osiguranja. Važno je i dalje promovirati edukaciju i informiranje o zdravlju i pristupu zdravstvenim uslugama, uključujući seksualno i reproduktivno zdravlje, planiranje porodice i sl. putem obrazovnog sistema, zdravstvenih ustanova i medija.

Mjere

Osnovni cilj koji se želi postići predviđenim mjerama je **poboljšanje zdravstvenog stanja žena i muškaraca zahvaljujući jednostavnijem i učinkovitijem pristupu informacijama i zdravstvenim ustanovama.**

- I.5.1. Identifikovanje prioritetnih zakona, strategija, akcionih planova, programa i drugih akata u oblasti zdravstvene zaštite i prevencije, s ciljem uvođenja i primjene međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova u ovim oblastima

² Vijeće ministara BiH je prihvatilo Standardna pravila za izjednačavanje mogućnosti osoba sa invaliditetom Odlukom od 30.09.2003. godine.

- I.5.2. Gender analize strategija, politika, programa i projekata u oblasti zdravstvene zaštite s ciljem utvrđivanja nedostataka, prednosti, stvarnih potreba i mogućnosti sa aspekta ravnopravnosti spolova
- I.5.3. Redovno prikupljanje, analiza i objavljivanje podataka razvrstanih po spolu o učešću, pristupu i korištenju zdravstvenih usluga
- I.5.4. Izrada i provođenje programa mjera i aktivnosti za ostvarivanje jednakih prava i jednakog pristupa zdravstvenoj zaštiti, uključujući jačanje profesionalnih kapaciteta za primjenu domaćih i međunarodnih standarda u navedenim oblastima, uvođenje rodno odgovornih budžeta, te uspostavljanje odgovarajućih institucionalnih mehanizama za koordinaciju provedbe ovih mjera
- I.5.5. Provođenje obuka o ravnopravnosti spolova za profesionalne radnike u oblasti zdravstva kako bi se osiguralo pružanje zdravstvenih usluga koje uzimaju u obzir različite potrebe i interese žena i muškaraca.
- I.5.6. Podrška istraživanjima o ravnopravnosti spolova u oblasti zdravstva, kao i programima usmjernim na unaprjeđenje zdravstvene prevencije i zaštite, zaštite mentalnog zdravlja muškaraca i žena, zaštite seksualnog i reproduktivnog zdravlja sa posebnim naglaskom na vulnerabilne grupe
- I.5.7. Provođenje promotivnih aktivnosti, informativnih kampanja i kampanja podizanja svijesti javnosti o zdravlju, uključujući seksualno i reproduktivno zdravlje, te potpuno informiranje o opcijama porodičnog planiranja, putem medija i zdravstvenih i obrazovnih ustanova
- I.5.8. Praćenje napretka i izvještavanje o zastupljenosti žena i muškaraca u oblasti zdravstva, pristupu i korištenju zdravstvenih usluga, prevencije i zaštite.

Nosioci odgovornosti: Organi zakonodavne i izvršne vlasti na državnom i entitetskom nivou, kantonalni organi i organi jedinica lokalne samouprave, u skladu sa resornim nadležnostima propisanim važećim zakonskim propisima.

Rok provedbe: 2013.- 2017. Godine

I.6. Socijalna zaštita

Uvod

Bosna i Hercegovina je na putu ka europskim integracijama, te ima obavezu i zadatak harmonizacija zakona iz oblasti socijalne i dječije zaštite sa međunarodnim standardima, kao i poduzimanja akcija kako bi se ovi međunarodni dokumenti i zakoni implementirali, u svrhu što skorijeg ispunjavanja uvjeta za njen ulazak u Europsku Uniju.

Najznačajniji međunarodni dokumenti iz ove oblasti su: **Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima i slobodama, Konvencija Ujedinjenih nacija o eliminiranju svih oblika diskriminiranju žena (CEDAW) usvojena 1979. godine, UN Konvencija protiv torture i ostalog nečovječnog, nehumanog i degradirajućeg tretmana ili kažnjavanja, Konvencija UN-a o pravima djeteta usvojena 20. novembra 1989. godine, konvencije Međunarodne organizacije rada, Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, Evropska revidirana socijalna povelja, Pekinška deklaracija i platforma za akciju iz 1995. godine, Direktiva Vijeća Evropske komisije 86/378/EEC od 24. jula 1986. godine o implementaciji principa jednakog tretmana za muškarce i žene u shemama socijalne sigurnosti u zaposlenju, Direktiva 79/7/EEC od 19. decembra 1978. godine o progresivnom implementiranju principa jednakog tretmana za muškarce i žene po pitanjima socijalne sigurnosti, Ustav Bosne i Hercegovine, Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, Ustav Republike Srpske, te Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini.**

Socijalnu sigurnost moguće je promatrati kao opću životnu sigurnost sa gledišta sticanja, korištenja i zaštite prirodnih prava ljudskih bića i posebno njihovih građanskih, političkih, socijalno-ekonomskih i kulturnih prava, u suglasnosti sa univerzalnim međunarodnim dokumentima. Socijalna sigurnost podrazumijeva sistem organiziranih pravno-ekonomskih, normativnih i institucionaliziranih socijalnih mjera i aktivnosti u svim područjima uspostavljanja i ostvarivanja socijalnih potreba čovjeka i njegove porodice.

Ocjena stanja

Zakoni o socijalnoj zaštiti u BiH regulišu određena prava osobama koji se nalaze u stanju potrebe prouzrokovane ratnim događajima, elementarnim nesrećama, opštom ekonomskom krizom, psihofizičkim stanjem pojedinaca ili drugih razloga, koje se ne mogu otkloniti bez pomoći drugog lica. Korisnici socijalne zaštite su i djeca, koja se nalaze u stanju posebne socijalne potrebe, te općenito lica sa invaliditetom i lica ometena u fizičkom ili psihičkom razvoju, materijalno neosigurana i za rad nesposobna lica, stara lica bez porodičnog staranja, lica sa društveno negativnim ponašanjem, lica i porodice u stanju socijalne potrebe kojima je uslijed posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite. Žene se najčešće pojavljuju kao ekonomski ugrožena lica.

Moguće je zapaziti razlike po spolu u korištenju socijalnih usluga. Muškarci izrazito preovladavaju kad je u pitanju društveno neprihvatljivo ponašanje, skitnja, krivična djela, narkomanija i alkoholizam, dok žena ima više među licima sklonima prostituciji, mada je ovih lica najmanje registrovano. Nema dostupnih podataka niti relevantnih istraživanja koja bi dokumentirala nivo poznavanja prava i procedura za ostvarivanje prava iz socijalne zaštite među muškarcima i ženama u BiH. Stoga su u manjem broju i korisnice usluga socijalne zaštite. Ne postoje podaci o broju osoba koje su dobile informacije o mogućnosti ostvarivanja prava iz socijalne zaštite.

Višestruko marginalizovane grupe žena i muškaraca suočavaju se sa nemogućnošću zapošljavanja i nepoznavanjem prava iz oblasti socijalne i zdravstvene zaštite. Potrebno je nastaviti rad na analizama položaja, mapiranju potreba i podršci socijalno isključenim grupama te usklađivanju i implementaciji zakona, propisa, strategija i akcionih planova koji se odnose na unaprjeđenje položaja osoba koje se mogu tretirati kao socijalno isključene.

Mjere

Osnovni cilj koji se želi postići predviđenim mjerama je **postizanje socijalne sigurnosti svih građana i građanki, putem izmjena i usklađivanja zakonske regulative u oblasti socijalne inkluzije, te razvojem i primjenom suvremenih socijalnih politika i programa socijalne zaštite**

- I.6.1. Identifikovanje prioriternih zakona, strategija, akcionih planova, programa i drugih akata u oblasti socijalne zaštite, s ciljem uvođenja i primjene međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova u ovim oblastima
- I.6.2. Gender analize strategija, politika, programa i projekata u oblasti socijalne zaštite s ciljem utvrđivanja nedostataka, prednosti, stvarnih potreba i mogućnosti sa aspekta ravnopravnosti spolova
- I.6.3. Redovno prikupljanje, analiza i objavljivanje podatka razvrstanih po spolu o učešću, pristupu i korištenju socijalne zaštite
- I.6.4. Izrada i provođenje programa mjera i aktivnosti za ostvarivanje jednakih prava i jednakog pristupa socijalnoj zaštiti, uključujući jačanje profesionalnih kapaciteta za primjenu domaćih i međunarodnih standarda u ovoj oblasti, uvođenje rodno odgovornih budžeta, te uspostavljanje odgovarajućih institucionalnih mehanizama za koordinaciju provedbe ovih mjera

- I.6.5. Podrška istraživanjima u oblasti socijalne zaštite, kao i programima usmjerenim na unaprijeđenje socijalne zaštite, koji tretiraju specifični položaj žena na tržištu rada te u društvenom i ekonomskom životu, na primjer: povremeni posao, prekidi u karijeri, manji prosjek plaće. Itd.;
- I.6.6. Podrška programima penzionog sistema koji tretiraju specifične aspekte radne karijere i nejednake podjele dužnosti između muškaraca i žena (briga o djeci, briga o ostalim članovima porodice, itd.), uključujući, kada je to neophodno, kompezacijske mjere da bi se ublažile negativne posljedice postojećeg penzionog sistema na žene;
- I.6.7. Podrška programima namjenjenim višestruko marginaliziranim grupama koje su izložene riziku od siromaštva i izoliranosti, a koje uglavnom čine žene, kako bi se podržalo njihovo uključivanje na tržište rada i ostvarivanje prava na socijalnu zaštitu
- I.6.8. Provođenje promotivnih aktivnosti, informativnih kampanja i kampanja podizanja svijesti javnosti o važnosti ravnopravnosti spolova u pristupu i korištenj socijalne zaštite
- I.6.9. Praćenje napretka i izvještavanje o zastupljenosti žena i muškaraca u oblasti socijalne zaštite, pristupu i korištenju socijalnih usluga i socijalne zaštite

Nosioci odgovornosti: Organi zakonodavne i izvršne vlasti na državnom i entitetskom nivou, kantonalni organi i organi jedinica lokalne samouprave, u skladu sa resornim nadležnostima propisanim važećim zakonskim propisima.

Rok provedbe: 2013.- 2017. godine

II. STRATEŠKI CILJ 2: Izgradnja i jačanje sistema, mehanizama i instrumenata za postizanje ravnopravnosti spolova

Uvod

Jednako pravo žena i muškaraca na uživanje univerzalnih ljudskih prava osnovno je načelo glavnih međunarodnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava i opšteprihvaćeno je u međunarodnom zakonodavstvu. Ravnopravnost spolova je osnovno ljudsko pravo, sadržano u mnogim pravnim instrumentima, deklaracijama, kao i u mnogim nacionalnim ustavima, što je slučaj i sa Ustavom Bosne i Hercegovine.

Opšta zabrana diskriminacije na brojnim osnovama, pa tako i na spolnoj, bila je prvi korak u tome procesu, pa je taj pristup uključen u **Povelju Ujedinjenih naroda 1945. godine** i u **Opštu deklaraciju o ljudskim pravima 1948. godine** kao i u dva sporazumima usvojenima 1966. godine, **Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima** i **Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima**.

Takvi su stavovi dalje razrađeni na nivou Vijeća Europe kroz **Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (1950.)**, **Deklaraciju o ravnopravnosti žena i muškaraca Vijeća Evrope (1988.)**, **Deklaraciju o ravnopravnosti žena i muškaraca kao osnovnom kriteriju demokracije**, usvojenoj na Četvrtoj europskoj ministarskoj konferenciji o ravnopravnosti žena i muškaraca (Istanbul, 1997), te **Preporuke Vijeća Evrope iz oblasti ravnopravnosti žena i muškaraca**.

Da bi država ispunila svoju obavezu ukidanja diskriminacije po osnovu spola, te ostvarivanja ravnopravnosti spolova, potrebno je dalje uspostavljanje ili jačanje sistema, mehanizama i instrumenata za ravnopravnost spolova. Za postizanje tog cilja neophodno je da institucionalni mehanizmi na svim nivoima zakonodavne i izvršne vlasti imaju neophodan autoritet, vidljivost, političko priznanje, neophodno finansiranje i ljudske resurse, te da njihovo djelovanje bude u potpunosti podržano od strane političke vlasti na svim nivoima.

Agencija za ravnopravnost spolova BiH u saradnji sa entitetskim gender centrima uspostavila je **Finansijski mehanizam za implementaciju Gender akcionog plana BiH (FIGAP program 2009-2014)**, čime su obezbijeđena značajna sredstva za provedbu Gender akcionog plana za period od 5 godina. Razvojni cilj FIGAP programa je da doprinese povećanom nivou ravnopravnosti spolova u bosanskohercegovačkom društvu. To podrazumijeva da je koncept ravnopravnosti spolova prihvaćen kao pristup u formuliranju i provedbi programa i politika u svim sektorima društva i na svim nivoima vlasti. FIGAP Program je jedan od važnih instrumenata za postizanje ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, To je već prepoznatljiv novi finansijski mehanizam u regiji i predstavlja primjer dobre prakse koji izlazi iz okvira pojedinačnih programa, projekata i inicijativa.

Provođenje aktivnosti Strateškog cilja II je prije svega u odgovornosti Agencije za ravnopravnost spolova BiH, Gender centra Federacije BiH i Gender centra Republike Srpske. U skladu sa članovima 26. i 27. Zakona o ravnopravnosti spolova ove tri institucije imaju slijedeće nadležnosti:

Prioritetne oblasti u okviru strateškog cilja 2:

II.1. Koordinacija provedbe i nadzor nad provođenjem Gender akcionog plana BiH

Uvod

Jačanje kapaciteta i koordinacija rada institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova jedan je od važnih preduslova za efikasnu provedbu Gender akcionog plana BiH na svim nivoima vlasti.

Ocjena stanja

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH je nadzor nad primjenom ovog Zakona povjerio Agenciji za ravnopravnost spolova BiH koja ovaj nadzor vrši u saradnji sa gender centrima. Pored toga Agencija i gender centri su ključni institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova u okviru Vijeća ministara, Vlade Federacije BiH odnosno Vlade RS koji su zaduženi da usmjeravaju napore na borbi protiv diskriminacije i postizanje ravnopravnosti spolova u BiH putem izrade strateških dokumenata i akcionih planova.

U Bosni i Hercegovini već su osnovani brojni institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova u nadležnim institucijama vlasti ali i lokalnom nivou (općine i gradovi u BiH i kantoni u FBiH). Iako do sada nije ostvaren ujednačen pristup u uspostavljanju ovih mehanizama kao i u njihovim nadležnostima u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH ovi mehanizmi bi morali biti nadležni za:

- provođenje Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini na nivou vlasti na kojem su osnovani;
- koordiniranje realizacije programskih ciljeva iz Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine;
- osiguravanje provođenja međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova.

odnosno za podršku nadležnim tijelima izvršne i zakonodavne vlasti na nivou na kojem su osnovani da ispunjavaju obaveze utvrđene Zakonom a koje se odnose na:

- a) donošenje programa mjera radi postizanja ravnopravnosti spolova u svim oblastima i na svim nivoima vlasti;
- b) donošenje novih ili izmjenu i dopunu postojećih zakona i drugih propisa radi usklađivanja sa odredbama ovog Zakona i međunarodnim standardima za ravnopravnost spolova;
- c) provođenje aktivnosti i mjera Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine kroz redovne programe rada uz osiguranje budžetskih sredstava;
- d) osiguranje prikupljanja, vođenja, analize i prikazivanja statističkih podataka razvrstanih po spolu.

Sa ciljem osiguravanja provedbe obaveza iz Zakona svi nivoi vlasti bi trebali donijeti programe mjera radi postizanja ravnopravnosti spolova u svim oblastima javnog i privatnog života.

Sastavni dio programa mjera radi postizanja ravnopravnosti spolova u svim oblastima uključuje, ali se ne ograničava na:

- a) analizu stanja spolova u određenoj oblasti;
- b) implementaciju donesenih državnih politika kroz akcione planove za ravnopravnost spolova;
- c) mjere za otklanjanje uočene neravnopravnosti spolova u određenoj oblasti.

Osnaživanje i koordinacija rada institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova jedan je od važnih preduslova za efikasnu provedbu Gender akcionog plana BiH na svim nivoima vlasti. Budući da Agencija za ravnopravnost spolova BiH, Gender Centar Federacije BiH i Gender centar Republike Srpske od donošenja Zakona rade na pružanju stručne podrške drugim institucijama u procesu uključivanja principa ravnopravnosti spolova ovim poglavljem kao poglavljem II.2. predviđeno je da Agencija i gender centri nastave da iniciraju uspostavu u pružaju stručnu podršku u radu institucionalnih mehanizama na svim nivoima vlasti. Stručna podrška se odnosi na definiranje kriterija za rad institucionalnih mehanizma za ravnopravnost spolova na svim nivoima organizacije

vlasti, inicijative za osnivanje novih institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova na svim nivoima organizacije vlasti podrška u uvođenju standarda za ravnopravnost spolova (publikovanje i distribucija edukativnih i stručnih materijala za unaprjeđenje znanja iz oblasti ravnopravnosti spolova, unaprjeđenje resursno-edukacionog i dokumentacionog centra).

Nivoi vlasti koji uspostavljaju institucionalne mehanizme su dužni da osiguraju sredstva organizaciono i stručno jačanje kao i sprovođenje programa, projekata i aktivnosti, učešće na konferencijama, okruglim stolovima, javnim raspravama, edukativnim i promotivnim događajima.

Sa ciljem koordinacije provedbe i nadzor nad provođenjem Gender akcionog plana BiH uspostaviti će se Upravni odbor za koordinaciju i praćenje provedbe Gender akcionog plana BiH kojeg čine direktorice Agencije za ravnopravnost spolova, Gender centra RS i Gender centra FBIH. Upravni odbor će biti zadužen za usvajanje smjernica za izradu godišnjih operativnih planova, odobravanje godišnjih operativnih planova kao i za izvještavanje Vijeće ministara BiH i Parlamentarne skupštine BiH.

Koordinacioni odbori će biti uspostavljeni od strane Vijeća ministara BiH, Vlade Federacije BiH i Vlade RS i biti će nadležni za izradu i usvajanje godišnjih operativnih planova kao i za izvještavanje Koordinacionog odbora GAP BIH. Koordinacioni odbori će do kraja mjeseca oktobra svake godine provedbe Gender akcionog plana BiH u skladu sa usvojenim Smjernicama izrađivati prijedloge godišnjih operativnih planova koji će u smislu ujednačenog pristupa u provedbi aktivnosti biti dostavljeni Upravnom odboru na mišljenje.

Mjere

Ciljevi koji se žele postići predviđenim mjerama su:

- **Koordinirano provođenje Gender akcionog plana BiH** u skladu sa nadležnostima pojedinih nivoa vlasti
- **Uspostavljanje održivih mehanizama za provođenje Gender akcionog plana BiH** na lokalnom nivou vlasti u BIH
 - II.1.1. Uspostavljanje Upravnog odbora za koordinaciju i praćenje provedbe Gender akcionog plana BiH (kojeg čine direktorice Agencija za ravnopravnost spolova, Gender centar RS i Gender centar FBIH)
Nosioci odgovornosti: Vijeće ministara BiH na prijedlog Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH
Rok provedbe: u roku od tri mjeseca od usvajanja Gender akcionog plana BiH
 - II.1.1. Uspostavljanje Koordinacionog odbora za koordinaciju i praćenje provedbe Gender akcionog plana od strane institucija BiH (kojeg čine Agencija za ravnopravnost spolova i institucije BiH čiji sastav predlaže Upravni odbor)
Nosioci odgovornosti: Vijeće ministara BiH na prijedlog Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH
Rok provedbe: u roku od tri mjeseca od usvajanja Gender akcionog plana BiH
 - II.1.2. Uspostavljanje Koordinacionog odbora za koordinaciju i praćenje provedbe Gender akcionog plana od strane institucija Republike Srpske (kojeg čine Gender Centar Vlade Republike Srpske i institucije Republike Srpske čiji sastav predlaže Upravni odbor)
Nosioci odgovornosti: Vlada Republike Srpske na prijedlog Gender Centra RS
Rok provedbe: u roku od tri mjeseca od usvajanja Gender akcionog plana BiH
 - II.1.3. Uspostavljanje Koordinacionog odbora za koordinaciju i praćenje provedbe Gender akcionog plana od strane institucija Federacije BiH (kojeg čine Gender Centar FBIH i institucije Federacije BiH čiji sastav predlaže Upravni odbor)
Nosioci odgovornosti: Vlada FBIH na prijedlog Gender Centra FBIH
Rok provedbe: u roku od tri mjeseca od usvajanja Gender akcionog plana BiH

- II.1.4. Usvajanje smjernica za izradu godišnjih operativnih planova koje izrađuju koordinacioni odbori te prioritete za svaku godinu provedbe Gender akcionog plana BiH
Nosioci odgovornosti: Upravni odbor
Rok provedbe: Septembar 2013. godine
- II.1.5. Izrada prijedloga godišnjih operativnih planova za svaku godinu provedbe Gender akcionog plana BiH
Nosioci odgovornosti: Koordinacioni odbori
Rok provedbe: do sredine septembra svake godine provedbe Gender akcionog plana BiH
- II.1.6. Dostavljanje mišljenja na prijedloge godišnjih operativnih planova koje izrađuju koordinacioni odbori
Nosioci odgovornosti: Upravni odbor
Rok provedbe: do kraja novembra svake godine provedbe Gender akcionog plana BiH
- II.1.7. Usvajanje godišnjih operativnih planova za svaku godinu provedbe Gender akcionog plana BiH
Nosioci odgovornosti: Koordinacioni odbori
Rok provedbe: do kraja decembra
- II.1.8. Usvajanje godišnjih izvještaja i dostavljanje izvještaja Vijeću ministara BiH na razmatranje
Nosioci odgovornosti: Koordinacioni odbor
Rok provedbe: do juna mjeseca svake godine provedbe Gender akcionog plana BiH za predhodnu godinu
- II.1.9. Uspostavljanje institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova na lokalnom nivou (u općinama i gradovima u BiH i kantonima u FBiH u kojima još nisu uspostavljeni)
Nosioci odgovornosti: Lokalni nivoi vlasti (općine i gradovi u BiH i kantoni u FBiH)
Rok provedbe: do kraja 2017. godine
- II.1.10. Ostvarivanje saradnje između institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova na lokalnom nivou vlasti i organizacija civilnog društva koje se bave pitanjima promocije i zaštite ljudskih prava i ravnopravnosti spolova
Nosioci odgovornosti: Lokalni nivoi vlasti (općine i gradovi u BiH i kantoni u FBiH)
Rok provedbe: 2013. – 2017. Godina
- II.1.11. Organizacija dvogodišnjeg koordinacionog sastanaka institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova na svim nivoima organizacije vlasti
Nosioci odgovornosti: Upravni odbor
Rok provedbe: 2013., 2015. i 2017. godine

II.2. Praćenje i unapređenje primjene međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova

Uvod

Prioritetna obaveza koja proističe iz mandata institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova, kao i zakonskih nadležnosti, je praćenje i unapređenje primjene međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova u Bosni i Hercegovini.

Redovno se izrađuju i dostavljaju nadležnim institucijama izvještaji o primjeni međunarodnih dokumenata, UN-a i Vijeća Evrope, koji se odnose na ravnopravnost spolova i osnaživanje žena, a prema kojima je Bosna i Hercegovina obavezna izvještavati. (UN CEDAW Konvencija, Pekinške deklaracija i Platforma za akciju, UN Rezolucija 1325, preporuke Vijeća Evrope i Evropske direktive). U skladu sa obavezama izvještavanja o primjeni Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), izrađen je **Četvrti i peti periodični UN CEDAW izvještaj Bosne i Hercegovine**. Nakon usvajanja od strane Vijeća ministara i Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Izvještaj je dostavljen UN CEDAW Komitetu na razmatranje.

U cilju unaprijeđenja primjene UN Rezolucije Vijeća sigurnosti 1325 „Žene, mir i sigurnost“ izrađen je **Akcioni plan za implementaciju UNSCR 1325 „Žene, mir i sigurnost“ u Bosni i Hercegovini za period 2010-2013.godine** i usvojen od strane Vijeća ministara BiH³. Bosna i Hercegovina je tako postala prva država Jugoistočne Evrope koja je usvojila Akcioni plan za provedbu nevedene Rezolucije.

U skladu sa članovima 26. i 27. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, Agencija za ravnopravnost spolova BiH i entitetski gender centri dužni su da prate, učestvuju u pripremi, pokreću inicijative i daju mišljenja o usaglašenosti zakona i drugih akata, politika, strategija, planova i programa, koje se donose na nivou države i entiteta, sa odredbama ovog zakona i drugim domaćim i međunarodnim standardima za ravnopravnost spolova.

Ocjena stanja

Prakse i rezultati Bosne i Hercegovine u primjeni međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova su promovirani i prepoznati na međunarodnom nivou o čemu svjedoči i činjenica da su predstavnici/e gender mehanizama pozivani na sastanke i samite na najvišem liderskom nivou, širom Evrope i svijeta. To podrazumijeva i redovno učešće u radu tijela UN-a i Vijeća Evrope, te redovno izvještavanje o primjeni međunarodnih dokumenata UN-a i Vijeća Evrope koji se odnose na različita pitanja ravnopravnosti spolova.

Standardi za ravnopravnost spolova se primjenjuju i u procesima integrisanja Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Međutim, potrebno je unaprijediti saradnju sa Direkcijom za evropske integracije u BiH i Delegacijom evropske komisije u BiH u cilju primjene standarda i mehanizama za ravnopravnost spolova u svim segmentima procesa pristupa evropskim integracijama, uključujući IPA programiranje i druge programe pomoći Evropske unije, a naročito u izvještavanje o napretku Bosne i Hercegovine.

Prethodnih godina posebna pažnja je posvećena usklađivanju nacrti i prijedloga zakona, podzakonskih i drugih normativnih akata, strategija, planova i programa sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH. Ovo je kontinuiran proces koji treba dalje unapređivati.

³ Službeni glasnik BiH“ 92/10

Mjere i aktivnosti

Osnovni cilj koji se želi postići predviđenim jerama je **efikasno praćenje i unaprijeđenje primjene međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova u BiH, radi utvrđivanja mjera za postizanje ravnopravnosti spolova u svim oblastima društvenog života.**

II.2.1. Praćenje i unaprijeđenje primjene međunarodnih standarda za ravnopravnost spolova

- II.2.1.1. Provedba, koordinacija i praćenje obaveza BiH prema dokumentima UN i Vijeća Evrope (Pekinška deklaracija, CEDAW i Preporuke, UN Rezolucija 1325 i Akcioni plan za BiH, CAHVIO konvencija i Strategija implementacije CAHVIO za BiH...)
- II.2.1.2. Predstavljanje na međunarodnom nivou i sudjelovanje u aktivnostima tijela za ravnopravnost spolova i ljudskih prava žena, radnih skupina i mehanizama UN-a i Vijeća Evrope
- II.2.1.3. Izrada redovnih izvještaja UN-u i Vijeću Evrope, te izvještavanje po drugim međunarodnim dokumentima, o ispunjavanju obaveza Bosne i Hercegovine u oblasti ravnopravnosti spolova
- II.2.1.4. Pokretanje inicijative za vođenje pregovora, zaključivanja i ratifikacije međunarodnih standarda za ravnopravnost spolova
- II.2.1.5. Saradnja sa međunarodnim organizacijama na sprovođenju obaveza prema međunarodnim standardima u oblasti ravnopravnosti spolova i ljudskih prava žena

Nosioci odgovornosti: Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine, Gender centar Republike Srpske

Rok provedbe: 2013.-2017. godine

II.2.2. Praćenje i unaprijeđenje primjene domaćih standarda za ravnopravnost spolova

- II.2.2.1. Davanje mišljenja o usaglašenosti nacrti i prijedloga zakona, podzakonskih i drugih normativnih akata, strategija, planova i programa sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH
- II.2.2.2. Upućivanje inicijativa, mišljenja i preporuka za izmjene i dopune propisa u slučaju neusaglašenosti sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH
- II.2.2.3. Učestvovanje u pripremi zakona, podzakonskih i drugih akata, strategija, politika i programa u cilju utvrđivanja mjera za postizanje ravnopravnosti spolova u svim oblastima društvenog života
- II.2.2.4. Prijem i obrada molbi, žalbi i predstavki osoba i grupa osoba u kojima se ukazuje na povrede nekog prava iz Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.

Nosioci odgovornosti: Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine, Gender centar Republike Srpske

Rok provedbe: 2013.-2017. godine

II.3. Jačanje i saradnja institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova

Uvod

Uputstva, obaveze, ciljevi i smjernice za osnaživanje i održivost svih nacionalnih mehanizama, njihova saradnja i jačanje kapaciteta, sadržani su u **Poglavlju 37. Memoranduma 21 „Nacionalni mehanizmi i međunarodna saradnja za jačanje kapaciteta zemalja u razvoju“** UN Odjela za ekonomske i socijalne poslove, **Studiji o efikasnom funkcionisanju državnih mehanizama za integrisanje gendera u zemljama članicama Vijeća Evrope** (2004. godine), državni mehanizmi: planovi akcije i integriranje gendera u zemljama članicama Vijeća Evrope od 4. Svjetske konferencije žena u Pekingu 1995. godine (2004. godine), **Priručniku Vijeća Evrope o nacionalnim mehanizmima za promovisanje gender jednakosti i planovi akcije** – smjernice za uspostavljanje i implementaciju državnih mehanizama za promovisanje jednakosti, sa primjerima dobrih praksi, 2001. godine, Ustavu Bosne i Hercegovine (1995.) godine, Zakonu o upravi Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH, br. 32/02), te Milenijumskim razvojnim ciljevima. Bosna i Hercegovina ima uspostavljene institucionalne mehanizme za ravnopravnost spolova u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti na državnom, entitetskim, kantonalnim i općinskim nivoima, čime su stvoreni osnovni preduslovi za primjenu Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini.

Svi institucionalni mehanizmi imaju precizno definiran mandat, što ukazuje na opredijeljenost vlasti ka postizanju ravnopravnosti spolova i uključivanju gender pitanja u sve oblasti društvenog života. Ipak, stvarni pokretač inicijativa, prijedloga mjera djelovanja, te ključni subjekt u ovom procesu predstavljaju Agencija za ravnopravnost spolova BiH, Gender Centar Federacije BiH i Gender centar Republike Srpske. Ova tri institucionalna mehanizma za ravnopravnost spolova su odlučujuća poluga u pokretanju i provođenju aktivnosti, projekata i programa iz oblasti ravnopravnosti spolova, kao i iniciranju uspostavljanja takvih mehanizama na lokalnom nivou..

U svrhu što bolje implementacije Zakona i održivosti ovih mehanizama, neopodno je dalje jačanje njihovih kapaciteta, kao i međusobne saradnje i koordinacije. Od suštinskog značaja je, također, saradnja i stručna podrška drugim institucijama u procesu uključivanja principa ravnopravnosti spolova.

Ocjena stanja

Agencija za ravnopravnost spolova BiH, Gender Centar Federacije BiH i Gender centar Republike Srpske imaju veoma uspješnu međusobnu saradnju. Svoj rad koordiniraju kroz djelovanje i redovne sastanke Koordinacionog odbora institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova BiH, odnosno Upravnog odbora, uspostavljenog u cilju praćenja provedbe FIGAP Programa, a čine ga direktorice Agencije i entitetskih gender centara. Jačanje saradnje i kapaciteta je kontinuiran proces koji uključuje unaprijeđenje stručnosti kako institucija za ravnopravnost spolova, tako i drugih institucija na svim nivoima organizacije vlasti, s ciljem daljeg razvijanja i primjene sistema, mehanizama i instrumenata za gender analizu, procjenu uticaja sa aspekta ravnopravnosti spolova, te rodno odgovorno budžetiranje.

Provedene su brojne obuke državnih službenika, sudija i tužioca za primjenu standarda ravnopravnosti spolova. Većina ministarstava je svjesna obaveza i zainteresirana za uključivanje principa ravnopravnosti spolova u planove i programe rada i budžete. Međutim, u praksi je veoma često prisutno mišljenje kako su za stvaranje uvjeta (normativnih i drugih) postizanja de facto ravnopravnosti spolova odgovorni samo gender isntitucionalni mehanizmi, u prvom redu Agencija za ravnopravnost spolova BiH, Gender Centar Federacije BiH i Gender centar Republike Srpske. Međutim, integriranje standarda ravnopravnosti spolova u sve vladine politike, strategije, programe rada i budžete može se ostvariti samo u bliskoj saradnji institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova i institucija sistema koje su odgovorne za primjenu ovih standarda i praćenje stanja u pojedinim oblastima društvenog života i rada. Kontinuirana saradnja, obuke i stručna podrška su neophodni za sve aktere koji su uključeni u procese kreiranja politika, da bi mogli identifikovati probleme i razvijati politike koje će uzimati u obzir pitanja ravnopravnosti spolova.

Neophodno sredstvo u tom procesu je **rodno odgovorno budžetiranje** koje podrazumijeva poštivanje načela ravnopravnosti spolova tokom pripreme budžeta, te raspodjele i dodjele finansijskih resursa. Napredak je postignut u instrukcijama za izradu dokumenata okvirnog budžeta (DOB-a) za budžetske korisnike na državnom i entitetskom nivou, koje zahtijevaju iskazivanje uticaj politika, strategija i prioritetnih programa na unapređenje ravnopravnosti spolova. Ovu praksu treba nastaviti i ubrzati rodno odgovorno budžetiranje u institucijama na svim nivoima vlasti, što će doprinijeti da sve politike, strategije, programi, zakoni i drugi propisi imaju ugrađen gender aspekt na nivou planiranja, sprovođenja, praćenja i ocjene rezultata.

Mjere i aktivnosti

Osnovni cilj koji se želi postići predviđenim mjerama je **jačanje kapaciteta, operativnosti i održivosti institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova, kao i drugih institucija u procesima uključivanja principa ravnopravnosti spolova na svim nivoima.**

- II.3.1.1. Definiranje kriterija za rad institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova na svim nivoima organizacije vlasti
- II.3.1.2. Inicijativa za osnivanje novih institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova na svim nivoima organizacije vlasti
- II.3.1.3. Jačanje kapaciteta, saradnja i koordinacija institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova na svim nivoima organizacije vlasti
- II.3.1.4. Kontinuirana koordinacija između Agencije za ravnopravnost spolova BiH, Gender Centra Vlade Federacije BiH i Gender Centra Vlade Republike Srpske (kroz djelovanje Upravnog odbora za koordinaciju i praćenje provedbe Gender akcionog plana BiH)
- II.3.1.5. Kontinuirana koordinacija između Agencije za ravnopravnost spolova BiH i institucija Bosne i Hercegovine (kroz rad Koordinacionog odbora za koordinaciju i praćenje provedbe Gender akcionog plana od strane institucija BiH)
- II.3.1.6. Kontinuirana koordinacija između Gender Centra Vlade Republike Srpske i institucija Republike Srpske (kroz rad Koordinacionog odbora za koordinaciju i praćenje provedbe Gender akcionog plana od strane institucija Republike Srpske)
- II.3.1.7. Kontinuirana koordinacija između Gender Centra Vlade Federacije BiH i institucija Federacije BiH (kroz rad Koordinacionog za koordinaciju i praćenje provedbe Gender akcionog plana od strane institucija Federacije BiH)
- II.3.1.8. Podrška Komisiji za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH
- II.3.1.9. Podrška Komisijama za ravnopravnost spolova Parlamenta Federacije BiH i Odboru jednakih mogućnosti Narodne skupštine Republike Srpske
- II.3.1.10. Podrška mehanizmima za ravnopravnost spolova na lokalnom nivou
- II.3.1.11. Organizaciono i stručno jačanje institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova (stručne obuke, publikovanje i distribucija edukativnih i stručnih materijala za unaprijeđenje znanja iz oblasti ravnopravnosti spolova, unaprijeđenje resursno-edukacionog i dokumentacionog centra).

II.3.1.12. Sprovođenje zajedničkih programa, projekata i aktivnosti, učešće na konferencijama, okruglim stolovima, javnim raspravama, edukativnim i promotivnim događajima

II.3.1.13. Razvijanje mehanizma za izvještavanja i razmijene informacija svih IGMM

Nosioci odgovornosti: Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine, Gender centar Republike Srpske

Rok provedbe: 2013.-2017. godine

II.3.2. **Saradnja i podrška institucijama u procesu uključivanja principa ravnopravnosti spolova**

II.3.2.1. Osnovne i napredne obuke državnih službenika o konceptu ravnopravnosti spolova i obavezama prema domaćim i međunarodnim normativno-pravnim standardima za ravnopravnost spolova, i druge obuke o primjeni ovih standarda prema potrebama ciljnih grupa

II.3.2.2. Obuke za usklađivanje propisa sa standardima za ravnopravnost spolova, uključujući gender analizu propisa

II.3.2.3. Koordinacija i podrška institucijama u uvođenju rodno odgovornog budžetiranja, uključujući obuke, podršku u izradi analiza budžeta radi utvrđivanja različitog utjecaja na žene i muškarce, te gender analizu budžeta prilikom planiranja i procjene prihoda i rashoda

II.3.2.4. Podrška uvođenju posebnih politika i akcija u područja kritična za unapređenje položaja žena i za ravnopravnost spolova.

II.3.2.5. Koordinacija, rukovođenje i administriranje rada Koordinacionog tijela za provedbu Akcionog plana UNSCR 1325 u BiH

II.3.2.6. Uspostavljanje drugih vidova formalne i neformalne saradnje sa institucijama vlasti u svim sektorima i na svim nivoima u cilju razmjene informacija, planiranja i sprovođenja zajedničkih programa i aktivnosti, učešća (po pozivu) na konferencijama, okruglim stolovima, javnim raspravama, edukativnim i promotivnim događajima

Nosioci odgovornosti: Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine, Gender centar Republike Srpske, agencije za državnu službu

Rok provedbe: 2013.-2017. godine

II.4. **Podizanje svijesti o ravnopravnosti spolova u svim segmentima društva**

Uvod

U savremenom društvu mediji, pored porodice i obrazovnih ustanova, predstavljaju najznačajniji izvor informacija. Razvoj tehnologije, u posljednjih nekoliko desetljeća, olakšao je razvoj komunikacionih mreža, koje imaju veliki uticaj na formiranje ličnog i javnog mišljenja o određenim pojavama i aktivnostima u društvu.

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Konvencija o eliminiranju svih oblika deskriminiranja nad ženama (CEDAW), Pekinška deklaracije i platforma za akciju, Deklaracija o ravnopravnosti žena i

muškaraca Vijeća Europe, Aneks 1 Dejtonskog mirovnog sporazuma, EU Gender Mapa puta i Geder akcioni plan BiH, u svojoj osnovnoj koncepciji zahtijevaju prikazivanje žena i muškaraca na ravnopravan i nestereotipan način, s punim poštovanjem njihovog ljudskog dostojanstva. U skladu sa međunarodnim i domaćim pravnim standardima, štampani i elektronski mediji u BiH, kroz uređivačku politiku, treba da osiguraju poštivanje ravnopravnosti **na osnovu spola, roda, spolnog identiteta, rodnog identiteta, rodnog izražavanja i seksualnog orijentiranja, kroz:**

- prikazivanje pozitivnih primjera *nediskriminiranja i poštivanja ljudskih prava na gore pomenutim osnovama*, u javnoj i privatnoj sferi života,
- prikazivanje svih osoba, bez obzira na njihov spol, rod, spolni identitet, rodni identitet, rodno izražavanje i seksualnu orijentaciju, na ravnopravan i nestereotipan način, s punim poštovanjem njihove osobnosti i ljudskoga dostojanstva,
- podizanje svijesti o potrebi njihovoga ravnopravnoga učešća u ekonomskom i društvenom razvoju,
- eliminiranje seksizma, rodofobije, homofobije, bifobije, transfobije u medijskom jeziku,
- podizanje svijesti javnosti o prisutnosti različitih oblika nasilja na osnovu spola, roda, spolnog identiteta, rodnog identiteta, rodnog izražavanja, seksualnog orijentiranja i pogubnoga utjecaja toga nasilja na žrtve i društvo u cjelini,
- podizanje svijesti javnosti o problemu seksualnog nasilja, incesta, porodičnog nasilja, ekonomskog nasilja, trgovine ljudskim bićima i posljedicama na žrtve i društvo u cjelini,
- otklanjanje stereotipa i predrasuda na osnovu spola, roda, spolnog identiteta, rodnog identiteta, rodnog izražavanja i seksualnog orijentiranja usmjerenog ka osobama koje se nalaze na javnim funkcijama i/ili u političkom životu BiH,
- medijsku promociju i ravnopravnu vidljivost političkih kandidata i kandidatkinja bez obzira na njihov spol, rod, spolni identitet, rodni identitet, rodno izražavanje i seksualnog orijentiranja,
- educiranja novinara i novinarki o ravnopravnosti na osnovu spola, roda, spolnoga identiteta, rodnoga identiteta, rodnoga izražavanja, seksualnog orijentiranja i upotrebi rodno senzibiliziranoga jezika,
- promoviranje ravnopravnog učešća i zastupljenosti osoba različitih spolnih identiteta, rodnih identiteta, rodnoga izražavanja i seksualnog orijentiranja na pozicijama odlučivanja u medijima, naročito u upravljačkim, programskim i regulatornim tijelima.

Evidentno je da u našem društvu preovladavaju klasični stereotipi u načinu prikazivanja žena i muškaraca u medijima, što su pokazala mnoga istraživanja medijskih sadržaja, od kojih izdvajamo „Gender Media Watch BiH 2002” i „Projiciranje gendera u bh. Medijima” Agencije za ravnopravnost spolova BiH i Gender centara RS i FBiH. Ova istraživanja su pokazala da su žene mnogo manje prisutne u medijskim sadržajima od muškaraca. Imidž žena i muškaraca u medijima koji kreiraju javno mnjenje, uglavnom se razlikuje. U vezi sa vodećim pozicijama i stručnim znanjem, mediji se češće fokusiraju na muškarce – što je djelimično refleksija “društvene stvarnosti”, a djelomično „očigledno seksističkog pristupa i naročito rezultat nepostojanja planirane politike za nejednake mogućnosti u oblasti javnih medija”. S druge strane, žene, kojima je dato manje prostora u društveno značajnim pitanjima, dominiraju u prezentiranju privatne sfere. U toj sferi one se javljaju u ulozi majki, domaćica, potrošača, pasivne pratnje svojih muževa, itd.

Pekinška platforma za akciju navodi oblast „Žene i mediji“ kao jednu od dvanaest oblasti u kojima je potrebno obezbijediti odgovarajuću zastupljenost žena. Ovaj dokument definira korake, koji imaju za cilj postizanje ravnopravne zastupljenosti spolova u medijima. Istraživanja i dostupni rezultati (Media Watch 2002) potvrđuju da je Bosna i Hercegovina u cjelini društvena zajednica u kojoj se nedovoljna zastupljenost žena u političkom, privrednom i ostalim oblastima javnog života, reflektira i na nedovoljnu zastupljenost u medijima i kroz medije.

Ocjena stanja

Budući da mediji imaju veliku ulogu u kreiranju društvene svijesti, oni mogu usporiti ili ubrzati strukturalne promjene ka ravnopravnosti spolova. Rad na eliminisanju ukorijenjenih uzroka

diskriminacije žena i promjene svijesti javnosti o ulogama spolova zahtijeva intenzivnije aktivnosti na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini.

Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova proveli su niz mjera kako bi se ravnopravnost spolova poštovala u svim segmentima medijskog djelovanja. Zakon o RTV servisu, Zakon o RTV sistemu i Zakon o komunikacijama BiH usklađeni su sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH. Standardi ravnopravnosti spolova ugrađeni su u Kodeks za štampu i Kodeks o emitovanju radio i TV programa u BiH. Provedene su brojne medijske kampanje, okrugli stolovi, kao i obuke u cilju edukacije medija o principima ravnopravnosti spolova, gender stereotipima, gender senzitivnom izvještavanju i primjeni gender senzitivnog jezika.

Zapaža se pozitivan pomak u poštivanju standarda ravnopravnosti spolova u medijima, upotrebi gender osjetljivog jezika i davanju na značaju temama koje se odnose na pitanja ravnopravnosti spolova. Agencija i gender centri redovno promoviraju svoje aktivnosti putem medija, emitovani su spotovi u cilju prevencije i borbe protiv nasilja u porodici, promovisanja žena za pozicije donošenja odluka i dr. Potrebno je nastaviti saradnju sa medijima i podsticati medijske sadržaje koji promoviraju ravnopravnost spolova u svim oblastima društvenog djelovanja, upotrebu neseksističkog jezika i prezentaciju nesterotipnih slika, te isključuju upotrebu bilo kakvog degradirajućeg materijala na osnovu spola.

Mjere i aktivnosti

Osnovni cilj koji se želi postići predviđenim mjerama su **gender senzitivni elektronski i pisani mediji na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine**

II.4.1. Promotivno djelovanje i podizanje svijesti

- II.4.1.1. Podizanje svijesti javnosti kroz obilježavanje značajnih datuma iz oblasti ravnopravnosti spolova (sedmice ravnopravnosti spolova „Gender Week“, međunarodne kampanje „16 dana aktivizma borbe protiv nasilja na osnovu spola“, te ostalih značajnih datuma u oblasti ravnopravnosti spolova).
- II.4.1.2. Medijska promocija aktivnosti provedenih u okviru procesa uključivanja principa ravnopravnosti spolova.
- II.4.1.3. Organizovanje promotivnih događaja, kampanja, konferencija, radionica, okruglih stolova, tematskih sjednica, itd. u različitim oblastima društvenog života.
- II.4.1.4. Unapređenje i redovno ažuriranje sadržaja web stranica Agencije za ravnopravnost spolova BiH, Gender Centra Vlade Federacija BiH, Gender Centra Republike Srpske, kao i web stranica FIGAP programa i Akcionog plana za implementaciju UN Rezolucije 1325.
- II.4.1.5. Izrada, štampanje i distribucija promotivnih materijala i publikacija.

Nosioci odgovornosti: Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine, Gender centar Republike Srpske

Rok provedbe: 2013.-2017. godine

II.4.2. Jačanje odnosa sa medijima

- II.4.2.1. Podsticanje usvajanja i sprovođenja mjera, smjernica, pravila ponašanja ili drugih odredbi u okviru elektronskih i štampanih medija, koje uključuju eliminaciju diskriminacije na osnovi spola i štetnih gender stereotipa u medijskim sadržajima

promoviranje ravnopravnosti spolova kao ključnog segmenta ljudskih prava, uvođenje rodno osjetljivog jezika

II.4.2.2. Podsticanje medijskih sadržaja koji prikazuju žene i muškarce na ravnopravan i nestereotipan način, promoviraju njihov ravnopravan status i uloge u privatnoj i javnoj sferi, s punim poštovanjem njihovog ljudskog dostojanstva

II.4.2.3. Redovna procjena zastupljenosti žena na rukovodećim i upravnim nivoima te u tehničkim službama elektronskih i štampanih medija, javnih i privatnih, kao i u savjetodavnim, regulatornim i nadzornim tijelima unutar medijskih sektora

II.4.2.4. Podrška projektima istraživanja medijskih sadržaja o zastupljenosti žena u obrazovnju, nauci, kulturi, politici, ekonomiji i društvenom životu, kao i uticaj medija na oblikovanje vrijednosti sudova i ponašanja, potreba i interesa žena i muškaraca u svim fazama života

II.4.2.5. Obuke o ravnopravnosti spolova za profesionalce u medijima

Nosioci odgovornosti: Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine, Gender centar Republike Srpske, profesionalne udruge novinara, regulatorna tijela za medije, medijske kuće

Rok provedbe: 2013.-2017. godine

II.5. Podrška programima i projektima institucionalnih i vaninstitucionalnih partnera

Uvod

Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova pružaju redovnu stručnu podršku pripremi, provođenju i praćenju programa i projekata institucija i nevladinih organizacija koji se finansiraju iz donatorskih sredstava i prilagođeni su potrebama i prioritetima institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova.

Međutim, u proteklom periodu najveći doprinos sistemskom uvođenju ravnopravnosti spolova u prioritetne oblasti društvenog djelovanja postignut je kroz implementaciju FIGAP programa. **FIGAP program, odnosno Finansijski mehanizam za implemementaciju Gender akcionog plana BiH** uspostavljen je potpisivanjem Sprazuma o zajedničkom finansiranju između Vijeća ministara BiH I grupe donatora, krajem 2009.godine, čime obezbijedena značajna sredstva za provedbu GAPa do 2015.godine. Provođe ga direktno Agencija i entitetski gender centri, alocirajući veći dio budžetskih sredstava za programe i projekta institucija i nevladinih organizacija. Zbog toga je pažljivo planiranje i sprovođenje referentno ne samo za institucionalne mehanizme za ravnopravnost spolova, već i za institucionalne i vaninstitucionalne partnere, kao i za donatore. Cilj FIGAPa je da aktivnosti gender mainstreaming-a postanu dio redovnog programa i budžeta institucija.

Ocjena stanja

U proteklom periodu provedeni su brojni projekti sa institucionalnim i vaninstitucionalni partnerima, koji su se odnosili na sljedeće oblasti: sprečavanje nasilja u porodici, provedbu UN Rezolucije 1325, političku participaciju žena, rodno odgovorno budžetiranje, podršku radu lokalnih organa vlasti na uvođenju standarda ravnopravnosti spolova, te druge specifične teme. Pored programa/projekata unutar FIGAP programa, značajno je spomenuti zajednički projekat institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova i UNDP/UNFPA „Prevenција i suzbijanje seksualnog i rodno zasnovanog nasilja u BiH“ UN Women (ranije UNIFEM) je nastavio podržavati projekte za uvođenje gender odgovornog bužetiranja i implementaciju UN SCR 1325 u BiH.

Da bi se postigla održivost na duži rok, još uvijek je neophodna stalno praćenje i kontrola procesa, te usmjeravanje institucija i nevladinih organizacija kroz zajedničko mapiranje potreba, planiranje i stručnu pomoć u provedbi svih aktivnosti.

Mjere

Osnovni cilj koji se želi postići predviđenim mjerama je **da primjena standarda za ravnopravnost spolova postane dio redovnih programa i budžeta institucija, te uspostavljanje stvarnog partnerstva između institucija i nevladinih organizacija.**

- II.5.1. Stručna podrška pripremi i provođenju programa i projekata institucionalnih partnera na svim nivoima organizacije vlasti, koji se finansiraju iz sredstava FIGAP programa i drugih donatorskih sredstava
- II.5.2. Dodjela sredstava iz FIGAP programa institucijama za programe mjera unaprijeđenja ravnopravnosti spolova, uključujući praćenje i ocjenu provedbe programa
- II.5.3. Stručna podrška pripremi i provođenju projekata nevladinih i drugih organizacija civilnog društva koji, se finansiraju iz sredstava FIGAP programa i drugih donatorskih sredstava
- II.5.4. Dodjela grantova iz sredstava FIGAP programa nevladinim i drugim organizacijama civilnog društva za projekte unaprijeđenja ravnopravnosti spolova, uključujući i praćenje i ocjenu provedbe projekata

Nosioci odgovornosti: Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine, Gender centar Republike Srpske

Rok provedbe: 2013.-2017. godine

II.6. Praćenje i ocjena napretka u postizanju ravnopravnosti spolova

Uvod

Među najvažnijim instrumentima za efikasno planiranje, te sprovođenje i ocjenu učinaka mjera za unaprijeđenje ravnopravnosti spolova su rodno odgovorna statistika, analize i istraživanja iz perspektive ravnopravnosti spolova u svim društvenim oblastima. S tim ciljem potrebno je podsticati dalje unaprijeđenje prikupljanja podataka razvrstanih po spolu u skladu sa članom 22. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, te provođenje analiza i istraživanja u svim društvenim oblastima. Kvantitativne i kvalitativne analize i istraživanja predstavljaju osnovu za periodičnu procjenu i ocjenu stanja sa aspekta položaja žena i muškaraca, te efikasno planiranje i kreiranje politika zasnovano na stvarnim potrebama. U skladu sa Zakonom, Agencija i gender centri dužni da analiziraju i prate primjenu Zakona o ravnopravnosti spolova, provedbu Gender akcionog plana BiH, te sveukupno stanje ravnopravnosti spolova u BiH.

Na osnovu prikupljenih podataka i analiza redovno se izrađuju izvještaji, mišljenja, sugestije i preporuke radi upućivanja nadležnim tijelima.

Ocjena stanja

Agencija za ravnopravnost BiH i gender centri redovno prikupljaju i analiziraju podatke dostavljene od strane institucija, nevladinih i međunarodnih organizacija, u svrhu izrade redovne izvještaja o stanju ravnopravnosti spolova u BiH, te primjeni usvojenih strategija i akcionih planova. Ovi izvještaji upućuju se na razmatranje i usvajanje Vijeću ministara i entitetskim vladama (izvještaji o stanju spolova u BiH, izvještaji o primjeni Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH izvještaji o primjeni državne i entitetskih strategija prevencije i borbe protiv nasilja u porodici, izvještaji o provedbi Akcionog plana za implementaciju UN Rezolucije 1325 za BiH). Pored ovih izvještaja izrađuju se i

dostavljaju nadležnim tijelima posebne analize i izvještaji o primjeni aktuelnih sektorskih strategija i akcionih planova kao što su Akcioni plan za unaprijeđenje položaja žena na selu u Republici Srpskoj, Akcioni plan za uvođenje gender odgovornog budžetiranja u Federaciji BiH, Strateški plan za prevenciju nasilja u porodici za Federaciju BiH 2009-2010 te druge povremene analize i izvještaji na zahtjev nadležnih organa vlasti u BiH.

Mjere

- II.6.1. Izrada kvantitativnih i kvalitativnih analiza o statusu spolova u BiH kao osnova za efikasno planiranje zasnovano na stvarnim potrebama, te ocjena uvođenja standarda ravnopravnosti spolova u zakone, strategije, politike i programe
- II.6.2. Provođenje ili pružanje podrške istraživanjima o ravnopravnosti spolova
- II.6.3. Redovno izvještavanje o stanju ravnopravnosti spolova u BiH na osnovu izvještaja nadležnih institucija
- II.6.4. Redovno izvještavanje o realizaciji sektorskih strategija i akcionih planova (AP za implementaciju UNSCR 1325, strategija borbe i prevencije nasilja u porodici, AP GPB, AP za unaprijeđenje položaja žena na selu, itd...) na osnovu izvještaja nadležnih institucija

Nosioci odgovornosti: Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine, Gender centar Republike Srpske

Rok provedbe: 2013.-2017. godine

III. STRATEŠKI CILJ 3: Uspostavljanje i jačanje saradnje i partnerstva

Uvod

Budući da je ostvarivanje ravnopravnosti spolova zajednički cilj, koji se tiče društva u cjelini, uspostavljanje i razvoj saradnje je ključna strategija za efikasno promoviranje i postizanje rezultata u oblasti ravnopravnosti spolova. Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova kontinuirano rade na uspostavljanju i jačanju formalnih i neformalnih vidova saradnje sa drugim institucijama na svim nivoima organizacije vlasti, nevladinim i drugim organizacijama civilnog društva, akademskim i istraživačkim zajednicama, socijalnim partnerima i drugim relevantnim društvenim činiocima, uključujući i širu saradnju na regionalnom i međunarodnom nivou.

Saradnja sa partnerima odvija se u multisektorskom pristupu, zavisno od nadležnosti i prioriteta, nekada na inicijativu Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine i entitetskih gender centra, nekada u obliku zajedničke aktivnosti, nekada na inicijativu institucionalnih ili vaninstitucionalnih partnera i međunarodnih organizacija. Ovim se obezbjeđuje participativni pristup i učešće svih, razmjena iskustava i dobrih praksi, što daje novi kvalitet radu na sprovođenju politika i strategija usmjerenih na unapređenje ravnopravnosti spolova.

Prioritetne oblasti u okviru strateškog cilja 3:

III.1. Saradnja na regionalnom i međunarodnom nivou

Uvod

Bosna i Hercegovina je pokrenula regionalnu saradnju u oblasti ravnopravnosti spolova potpisivanjem **Regionalne deklaracije o saradnji gender mehanizama Zapadnog Balkana 2005.** godine. Od potpisivanja Deklaracije regionalna saradnja je dio redovnih programa rada Agencije za ravnopravnost spolova BiH. Tako je Bosna i Hercegovina stekla lidersku poziciju u regionu po pitanju ostvarivanja regionalne saradnje. Zbog nedostatka sredstava, regionalni sastanci se najčešće organizuju u toku održavanja regionalnih konferencija i seminara. I ostale zemlje regiona sve veću pažnju posvećuju ovom vidu saradnje kroz svoje programe rada i budžete. Na taj način se održava kontinuitet redovnog sastajanja i razmjene informacija na regionalnim konferencijama, seminarima i forumima, čime se je znatno unaprijeđena regionalna saradnja.

Saradnja sa međunarodnim organizacijama (švedska Agencija za međunarodni razvojnu saradnju - SIDA, austrijska razvojna agencija ADA, švajcarska Agencija za razvoj i saradnju - SDC, UN Women u BiH, UNDP BiH, UNFPA BiH, EUPM, NATO, OSCE i dr.), zajednički programi i aktivnosti prilagođeni su potrebama i prioritetima institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova i predstavljaju direktnu podršku provedbi Gender akcionog plana BiH, kao i sektorskih strategija i akcionih planova.

Ocjena stanja

Dosadašnja regionalni sastanci, zajednički projekti, aktivnosti i inicijative pokazali su se veoma korisnim i od zajedničkog interesa za sve zemlje u regiji. Međutim, ad hoc saradnjom ne može postići željeni efekat ravnopravnosti spolova u regiji, niti uspostaviti trajan i održiv sistem razmjene saznanja i praksi integrisanja gender pitanja, što je pogotovo važno u procesima evropskih integracija zemalja u regiji.

Potrebno je ostvariti kontinuiran protok informacija, razmjenu iskustava i dobrih praksi, razmjenu i korištenje znanja stručnjaka i stručnjakinja iz oblasti gendera i ljudskih prava, iniciranje bilateralnih i multilateralnih sporazuma i projekata u vezi sa ravnopravnošću spolova, pogotovo u kontekstu razvijanja zajedničkih projekata prekogranične saradnje u okviru EU fondova. I dalje postoji potreba i zajednički interes za formalno uspostavljanje regionalnog koordinacionog tijela koje će biti nadležno

za planiranje, realizaciju, praćenje, izvještavanje i evaluaciju svih zajedničkih regionalnih projekata i aktivnosti.

U proteklom periodu realizovan je niz zajedničkih inicijativa, projekata i aktivnosti sa međunarodnim organizacijama. Važno je naglasiti nastojanja Agencije i entitetskih gender centara da se uspostavi koordinirani pristup ovim projektima i od strane donatora i od strane implementatora. Cilj je da se sve aktivnosti sprovode u saradnji, kroz pravovremenu razmjenu informacija, kombinaciju stručnih i finansijskih resursa, kako bi se spriječilo dupliranje aktivnosti, preklapanje unutar različitih programa i fondova, i na najefikasniji način omogućilo korištenje raspoloživih sredstava, uključujući i sredstva FIGAP programa. Ovakav način rada ne samo što doprinosi finansijskoj efikasnosti sprovođenja projekata, već doprinosi i boljem suštinskom ispunjavanju planiranih ciljeva i prioriteta.

Mjere

Cilj koji se želi postići predviđenim mjerama je **dalje unaprijeđenje regionalne i međunarodne saradnje i koordinacije u provedbi programa, projekata i aktivnosti na unaprijeđenju ravnopravnosti spolova**

- III.1.1. Jačanje saradnje institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova na regionalnom nivou, uključujući razvijanje regionalnih politika i programa za unaprijeđenje ravnopravnosti spolova, kao i međusobnu razmjenu iskustava i najboljih praksi kroz organizovanje regionalnih sastanaka, konferencija i studijskih posjeta.
- III.1.2. Saradnja sa međunarodnim organizacijama kroz razmjenu informacija i koordinaciju donatorske pomoći, planiranje i provođenje zajedničkih programa, projekata i aktivnosti, učešće (po pozivu) na konferencijama, okruglim stolovima, edukativnim i promotivnim događajima

Nosioci odgovornosti: Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine, Gender centar Republike Srpske

Rok provedbe: 2013.-2017. godine

III.2. Saradnja sa organizacijama civilnog društva, socijalnim partnerima, akademskom zajednicom

Uvod

Nastavljena je i unaprijeđena saradnja sa nevladinim i drugim organizacijama civilnog društva na implementaciji aktivnosti iz oblasti: nasilja u porodici, zdravlja, prevencije i zaštite, obrazovanja, sigurnosti, gender senzitivnog budžetiranja i dr., u skladu sa prioritetima GAPa i sektorskih strategija i akcionih planova. Time se postiže da su projekti i aktivnosti nevladinih organizacija sve više strateški orijentisani na podršku ciljnim grupama koje su prepoznate u javnim politikama institucija na svim nivoima vlasti, te da prate ciljeve i prioritete institucija za ravnopravnost spolova. Sve manje je ad hoc projekata koji su ranije bili isključivo motivisani donatorskim ciljevima, a sve više strateškog i profesionalnog uključivanja nevladinih organizacija kao ravnopravnih partnera javnom sektoru.

Ocjena stanja

Nastojanja da se unaprijedi saradnja i razmjena informacija između nevladinih organizacija i institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova, rezultirala su smanjenjem broja ad hoc projekata, te sve većim uključivanjem nevladinih organizacija kao ravnopravnih partnera javnom sektoru. Tome je veoma doprinijela i realizacija projekata podržanih iz FIGAP programa. Opštine u kojima su aktivne ženske nevladine organizacije, koje su ostvarile saradnju sa lokalnim organima vlasti, imale su kvalitativni napredak u uvođenju standarda za ravnopravnost spolova u lokalnoj samoupravi. Potrebno je dalje uspostavljati i jačati formalnu i neformalnu saradnju i provođenje

zajedničkih projekata i aktivnosti. sa nevladinim i drugim organizacijama civilnog društva, medijima, akademskim i istraživačkim zajednicama, socijalnim partnerima i drugim relevantnim društvenim činiocima.

Mjere

Cilj koji se želi postići predviđenim mjerama je **unaprjeđenje saradnje i uspostavljanje stvarnog partnerstva sa nevladinim i drugim organizacijama civilnog društva**

- III.2.1. Jačanje saradnje sa nevladinim organizacijama, planiranje i sprovođenje zajedničkih projekata i aktivnosti, učešće (po pozivu) na konferencijama, okruglim stolovima, javnim raspravama, edukativnim i promotivnim događajima
- III.2.2. Unaprijeđenje redovne formalne i neformalne saradnje sa drugim organizacijama civilnog društva, uključujući medijske organizacije, socijalne partnere, istraživačke i akademske institucije, profesionalne organizacije i specifične interesne grupe radi podizanja nivoa svijesti o ravnopravnosti spolova;

Nosioci odgovornosti: Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine, Gender centar Republike Srpske, organizacije civilnog društva, socijalni partneri, akademska zajednica.

Rok provedbe: 2013.-2017. Godine

OBRAZLOŽENJE

I. USTAVNOPRAVNI I ZAKONSKI OSNOV ZA UVOĐENJE PROPISA

U okviru Ustava Bosne i Hercegovine u članu IV 4. a) predviđeno je da Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine donosi zakone u cilju izvršavanja obaveza Bosne i Hercegovine.

Gender akcioni plan BiH se donosi u cilju ispunjavanja obaveza koje su utvrđene u okviru člana II 1. Ljudska prava i osnovne slobode kojim je utvrđeno: *“Bosna i Hercegovina i oba entiteta će osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda...”* a u okviru istog člana stav 2. Međunarodni standardi također je utvrđeno: *„Prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.“* Protokol 12. u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda koji je potpisala i ratifikovala Bosna i Hercegovina zabranjuje diskriminaciju u pristupu svim pravima koje su zagarantovane zakonima.

Osnovna odredba Ustava Bosne i Hercegovine na osnovu koje je pripremljen tekst Gender akcionog plana BiH je sadržana u članu II 4. Nediskriminacija koji je suštinska osnova za donošenje Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine, a kojim je utvrđeno: *Uživanje prava i sloboda, predviđenih u ovom članu ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovog Ustava, osigurano je svim osobama u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.”*

Osnovu za donošenje Gender akcionog plana BiH sadrži i Opći okvirni sporazum za mir za Bosnu i Hercegovinu iz Dayton - Sporazum o ljudskim pravima - Aneks 6. Ovaj Aneks navodi 16 međunarodnih instrumenata iz oblasti ljudskih prava koji imaju obavezujući karakter za Bosne i Hercegovine. Ove izmjene i dopune predstavljaju realizaciju obaveza iz Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena Ujedinjenih naroda iz 1979. i preporuka UN Komiteta za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena za Bosnu i Hercegovinu.

Obaveza Bosne i Hercegovine da izradi periodični Gender akcioni plan proizlazi iz međunarodnih i domaćih dokumenata kao što su:

CEDAW – UN Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1979) u članovima 2, 3 i 4 utvrđuje obaveze država potpisnica u cilju eliminisanja diskriminacije, razvoja i napretka žena, te ubrzavanja jednakosti među ženama i muškarcima. Te obaveze, između ostalog, uključuju slijedeće:

- *Države potpisnice bi trebale poduzeti u svim oblastima, naročito u političkim, socijalnim, ekonomskim i kulturnim oblastima, sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, kako bi osigurale puni razvoj i napredak žena, garantirajući im uživanje ljudskih prava i fundamentalnih sloboda zasnovano na jednakosti sa muškarcima.*
- *U cilju ubrzavanja jednakosti među ženama i muškarcima, usvajanje privremenih mjera od strane država potpisnica koje su imale za cilj ubrzavanje de facto jednakosti među ženama i muškarcima ne treba se smatrati diskriminacijom kao što je definisano u sadašnjoj Konvenciji, ali ne treba ni na koji način zahtijevati, kao posljedicu, održavanje nejednakih ili odvojenih standarda; ove mjere trebaju biti ukinute kada se postignu ciljevi jednakih mogućnosti i tretmana.*

Nakon razmatranja Inicijalnog, drugog i trećeg izvještaja Bosne i Hercegovine po CEDAW Konvenciji, 2006.godine, Komitet za eliminaciju diskriminacije žena (UN CEDAW Komitet) je dostavio Zaključne komentare i Preporuke CEDAW/C/BiH/CO/3 za Bosnu i Hercegovinu.

Pekinška deklaracija i platforma za akciju (1995) u poglavlju IV - „Strateški ciljevi i akcije“ predlaže da se u „...svakoj od kritičnih oblasti koje izazivaju zabrinutost, dijagnostikuje problem i predlože strateški ciljevi sa konkretnim akcijama koje trebaju preduzeti različiti akteri da bi se unaprijedio položaj svih žena, a posebnu pažnju treba obratiti grupama koje su najugroženije.

Platforma za akciju konstatuje da se žene suočavaju sa preprekama ka potpunoj jednakosti i napretku zbog faktora kao što su rasa, životna dob, jezik, nacionalnost, kultura, vjeroispovijest ili invalidnost, zbog toga što pripadaju urođeničkim narodima ili zbog nekog drugog statusa. Mnoge žene nailaze na specifične prepreke koje su u vezi sa njihovim porodičnim statusom, posebno ako su jedini roditelji svojoj djeci; kao i u vezi sa njihovim društveno-ekonomskim statusom, uključujući tu i životne uslove u ruralnim izolovanim ili siromašnim oblastima. Postoje i dodatne prepreke za žene izbjeglice, druge raseljene žene, uključujući i unutrašnje raseljene žene imigrante ili migrante, čak i neke žene koje migriraju zbog zaposlenja. Mnoge žene su također posebno ugrožene ekološkim katastrofama, teškim i zaraznim bolestima i različitim oblicima nasilja nad ženama.

Preporuka CM/Rec (2007)17 Komiteta ministara Vijeća Evrope „Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova“ naglašava da je ravnopravnost spolova briga i odgovornost društva u cjelini. U poglavlju ove Preporuke, koje se odnosi na strategije, mehanizme i sredstva za ostvarivanje ravnopravnost spolova, obaveza država-članica je, između ostalog:

- *Usvajanje i sprovođenje efikasnog periodičnog državnog akcionog plana za ravnopravnost spolova, kao i pokazatelja putem kojih bi se vršilo mjerenje ishoda i postignutog napretka tokom spomenutog sprovođenja, pružala podrška sistematičnom i redovnom izvještavanju i, ukoliko je to neophodno, vršila revizija akcija i strategije kako bi se ciljevi u sklopu spomenutih akcionih planova što bolje ostvarili.*

Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst („Službeni glasnik BiH“ broj:32/10), u članu 26. tačka c) definiše obaveze Agencije za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine da u okviru svojih nadležnosti „inicira i koordinira izradu Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine, u saradnji sa entitetskim gender centrima, a koji usvaja Vijeće ministara Bosne i Hercegovine“, a u tački d) da „prati primjenu i vrši koordinaciju aktivnosti sa svim relevantnim subjektima u procesu implementacije Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine iz člana 24. stav (2) ovog Zakona;“

II RAZLOZI ZA UVOĐENJE PROPISA I OBJAŠNJENJE ODABRANE POLITIKE

Na 5. sjednici Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, održanoj 18.04.2012. godine, razmotren je i usvojen **Izvještaj o realizaciji Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine (GAP BiH) u periodu 2006-2011. godine**. Brojne aktivnosti GAP-a BiH implementirane su u skladu sa predviđenim rokovima, a tome je uveliko doprinijela i uspostava Finansijskog mehanizma za implementaciju Gender akcionog plana BiH (FIGAP program 2009-2014. godine), koji podržava grupa međunarodnih donatora u BiH. Vijeće ministara je uz Izvještaj, usvojilo i Prijedlog strukture Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine za razdoblje 2013-2017. godine i zadužilo Agenciju za ravnopravnost spolova BiH, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, da koordinira njegovu izradu.

Struktura GAP BiH za period 2013-2017. godine

Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine za period 2013-2017. godine je strateški dokumenat koji sadrži strateške ciljeve, programe i mjere za ostvarivanje ravnopravnosti spolova u svim oblastima društvenog života i rada, u javnoj i privatnoj sferi. On daje smjernice za izradu godišnjih operativnih planova na entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou. GAP BiH prati prioritete svih nivoa organizacije vlasti u Bosni i Hercegovini, oslanjajući se na Gender akcioni plan BiH 2006.-2011. godine, državnu i entitetske strategije razvoja, Strategiju za ravnopravnost muškaraca i žena

Evropske Unije i druge relevantne strateške dokumente Vijeća Evrope, Evropske unije i Ujedinjenih nacija.

Ovaj strateški dokument i dalje sadrži sve oblasti društvenog života, ali su utvrđene prioritetne i transferzalne („cross-cutting“) oblasti, kao i oblasti koje se odnose na jačanje sistema, mehanizama i instrumenata za postizanje ravnopravnosti spolova, te jačanje saradnje i partnerstva. Na taj način jasnije su definisane obaveze institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova, te obaveze i odgovornosti resornih ministarstva u svakoj prioritetnoj oblasti. Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine, za period 2013.-2017. godine, sadrži tri strateška cilja u okviru kojih su definisane prioritetne oblasti djelatnosti, odnosno programi i mjere koji su potrebni za ostvarivanje tog cilja.

STRATEŠKI CILJ 1: Izrada, sprovođenje i praćenje programa mjera za unaprjeđenje ravnopravnosti spolova u institucijama vlasti, po prioritetnim oblastima

Prioritetne oblasti:

- I.1. Sprječavanje i suzbijanje nasilja po osnovu spola, uključujući nasilje u porodici kao i trgovine osobama
- I.2. Javni život i donošenje odluka
- I.3. Rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima
- I.4. Obrazovanje, nauka, kultura i sport
- I.5. Zdravlje, prevencija i zaštita
- I.6. Socijalna zaštita

STRATEŠKI CILJ 2: Izgradnja i jačanje sistema, mehanizama i instrumenata za postizanje ravnopravnosti spolova

Prioritetne oblasti:

- II.1. Koordinacija provedbe i nadzor nad provođenjem Gender akcionog plana BiH
- II.2. Praćenje i unaprjeđenje primjene međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova
- II.3. Jačanje i saradnja institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova
- II.4. Podizanje svijesti o ravnopravnosti spolova u svim segmentima društva
- II.5. Podrška programima i projektima institucionalnih i vaninstitucionalnih partnera
- II.6. Praćenje i ocjena napretka u postizanju ravnopravnosti spolova

STRATEŠKI CILJ 3: Uspostavljanje i jačanje saradnje i partnerstva

Prioritetne oblasti:

- III.1. Saradnja na regionalnom i međunarodnom nivou
- III.2. Saradnja sa organizacijama civilnog društva, socijalnim partnerima, akademskom zajednicom

Svaka oblast u svakom strateškom cilju sadržava:

- Kratku analizu stanja, uključujući i važeće domaće i međunarodne propise i dokumente;
- Programe mjera u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH;
- Nadležne nosioce odgovornosti i rokove. Primarni nosioci odgovornosti u strateškim ciljevima 2 i 3 su institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova, a u strateškom cilju 1, primarni nosioci odgovornosti su nadležna tijela državne uprave u skladu sa zakonski propisanim djelokrugom rada;
- Obavezu izvještavanja.

Za postizanje sva tri strateška cilja od jednakog značaja su i **transferzalne oblasti**, koje predstavljaju integralni dio svih navedenih prioritetnih oblasti. Međutim, planiranju i provođenju aktivnosti i mjere djelovanja u ovim oblastima također će se pristupati strateški, sistemski i multisektorski.

Transferzalne oblasti su:

- Mediji
- Unapređenje položaja višestruko marginalizovanih grupa žena i muškaraca.
- Uloga muškaraca
- Usklađivanje, privatnog i profesionalnog života

III USKLAĐENOST PROPISA S EVROPSKIM ZAKONODAVSTVOM

Opšta zabrana diskriminacije na brojnim osnovama, pa tako i na spolnoj, bila je prvi korak u tome procesu, pa je taj pristup uključen u Povelju Ujedinjenih naroda 1945. godine i u Opštu deklaraciju o ljudskim pravima 1948. godine kao i u dva sporazumima usvojenima 1966. godine, Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima.

Takvi su stavovi dalje razrađeni na nivou Vijeća Evrope kroz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (1950.), Deklaraciju o ravnopravnosti žena i muškaraca Vijeća Evrope (1988.), Deklaraciju o ravnopravnosti žena i muškaraca kao osnovnom kriteriju demokratije, usvojenoj na Četvrtoj europskoj ministarskoj konferenciji o ravnopravnosti žena i muškaraca (Istanbul, 1997), te Preporuke Vijeća Evrope iz oblasti ravnopravnosti žena i muškaraca.

Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine se usklađuje s direktivama i dokumentima Evropske Unije u oblasti ravnopravnosti spolova a posebno Strategije za ravnopravnost između muškaraca i žena 2010. – 2015. Europske komisije.

Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine uključuje kao svoj sastavni dio strateške ciljeve i aktivnosti Strategije za ravnopravnost između muškaraca i žena 2010. – 2015. Europske komisije ali i strateške ciljeve i drugih dokumenata Ujedinjenih naroda i Vijeća Evrope.

IV PROVEDBENI MEHANIZMI I NAČIN OSIGURANJA POŠTIVANJA PROPISA

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH je nadzor nad primjenom Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine povjerio Agenciji za ravnopravnost spolova BiH koja ovaj nadzor vrši u saradnji sa gender centrima. Pored toga Agencija i gender centri su ključni institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova u okviru Vijeća ministara, Vlade Federacije BiH odnosno Vlade RS koji su zaduženi da usmjeravaju napore na borbi protiv diskriminacije i postizanje ravnopravnosti spolova u BiH putem izrade strateških dokumenata i akcionih planova.

U Bosni i Hercegovini već su osnovani brojni institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova u nadležnim institucijama vlasti ali i lokalnom nivou (općine i gradovi u BiH i kantoni u FBiH). Iako do sada nije ostvaren ujednačen pristup u uspostavljanju ovih mehanizama kao i u njihovim nadležnostima u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH.

Sa ciljem osiguravanja provedbe obaveza iz Zakona kao i ovog Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine svi nivoi vlasti bi trebali donijeti programe mjera radi postizanja ravnopravnosti spolova u svim oblastima javnog i privatnog života.

Sastavni dio programa mjera radi postizanja ravnopravnosti spolova u svim oblastima uključuje, ali se ne ograničava na:

- a) analizu stanja spolova u određenoj oblasti;
- b) implementaciju donesenih državnih politika kroz akcione planove za ravnopravnost spolova;
- c) mjere za otklanjanje uočene neravnopravnosti spolova u određenoj oblasti.

Oснаživanje i koordinacija rada institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova jedan je od važnih preduslova za efikasnu provedbu Gender akcionog plana BiH na svim nivoima vlasti. Budući da Agencija za ravnopravnost spolova BiH, Gender Centar Federacije BiH i Gender centar Republike Srpske od donošenja Zakona rade na pružanju stručne podrške drugim institucijama u procesu uključivanja principa ravnopravnosti spolova Gender akcionim planom je predviđeno da Agencija i gender centri nastave da iniciraju uspostavu u pružaju stručnu podršku u radu institucionalnih mehanizama na svim nivoima vlasti. Stručna podrška se odnosi na definiranje kriterija za rad institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova na svim nivoima organizacije vlasti, inicijative za osnivanje novih institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova na svim nivoima organizacije vlasti podrška u uvođenju standarda za ravnopravnost spolova (publikovanje i distribucija edukativnih i stručnih materijala za unaprjeđenje znanja iz oblasti ravnopravnosti spolova, unaprjeđenje resursno- edukacionog i dokumentacionog centra).

Nivoi vlasti koji uspostavljaju institucionalne mehanizme su dužni da osiguraju sredstva organizaciono i stručno jačanje kao i sprovođenje programa, projekata i aktivnosti, učešće na konferencijama, okruglim stolovima, javnim raspravama, edukativnim i promotivnim događajima.

Sa ciljem koordinacije provedbe i nadzor nad provođenjem Gender akcionog plana BiH uspostaviti će se Upravni odbor za koordinaciju i praćenje provedbe Gender akcionog plana BiH kojeg čine direktorice Agencije za ravnopravnost spolova, Gender centra RS i Gender centra FBIH. Upravni odbor će biti zadužen za usvajanje smjernica za izradu godišnjih operativnih planova, odobravanje godišnjih operativnih planova kao i za izvještavanje Vijeće ministara BiH i Parlamentarne skupštine BiH.

Koordinacioni odbori će biti uspostavljeni od strane Vijeća ministara BiH, Vlade Federacije BiH i Vlade RS i biti će nadležni za izradu i usvajanje godišnjih operativnih planova kao i za izvještavanje Koordinacionog odbora GAP BIH. Koordinacioni odbori će do kraja mjeseca oktobra svake godine provedbe Gender akcionog plana BiH u skladu sa usvojenim Smjernicama izrađivati prijedloge godišnjih operativnih planova koji će u smislu ujednačenog pristupa u provedbi aktivnosti biti dostavljeni Upravnom odboru na mišljenje.

V OBRAZLOŽENJE FINANSIJSKIH SREDSTAVA ZA PROVOĐENJE

Za provođenje strateški ciljeva II. i III. Gender akcionog plana BiH nisu potrebna dodatna finansijska sredstva jer su sredstva planirana u budžetima već postojećih institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova.

Finansijska sredstva potrebna za provođenje strateškog cilja I. će biti predviđena operativnim planovima koji će biti usvajani od strane Vijeća ministara BiH i entitetskih vlada. U izradi operativnih planova učestvovati će nadležne institucije vlasti te će finansijska sredstva potrebna za provođenja operativnih planova biti sastavni dio tih planova.

Agencija za ravnopravnost spolova BiH u saradnji sa entitetskim gender centrima uspostavila je **Finansijski mehanizam za implementaciju Gender akcionog plana BiH (FIGAP program 2009-2014)**, čime su obezbijeđena značajna sredstva za provedbu Gender akcionog plana za period od 5 godina, odnosno za naredne dvije godine implementacije Gender akcionog plana BiH (2013. i 2014. godina).

VI OPIS KONSULTACIJA VOĐENIH U PROCESU IZRADI PROPISA

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je u saradnji sa Gender Centrom Federacije BiH i Gender centrom RS izradila nacrt Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine za period 2013.-2017.godine.

Vlada Republike Srpske je na 103. sjednici dala svoje pozitivno mišljenje na nacrt Gender akcionog plana BiH dok mišljenje Vlade FBiH još uvijek nije pribavljeno budući da još uvijek nije bilo uvršteno na dnevni red.